

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Richard Bureš

**Trestní odpovědnost právnických osob a
compliance programy**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 127 844 znaků včetně mezer.

V Praze dne 5.12.2018

.....

Richard Bureš

Poděkování

Na prvním místě bych tímto chtěl poděkovat JUDr. Lukáši Bohuslavovi, Ph.D. za odbornou pomoc, věcné rady a připomínky, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Děkuji také své rodině a přátelům, kteří mi byli oporou.

Obsah

1. Úvod.....	2
2. Pojem a vývoj trestní odpovědnosti právnických osob	4
2.1. Velká Británie	6
3. Úprava trestní odpovědnosti právnických osob v ČR.....	9
3.1 Cesta k přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob	11
4. Zákon Č. 418/2011 Sb. O Trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim	13
4.1 Osobní působnost zákona.....	13
5. Konstrukce Trestní odpovědnosti.....	21
5.1 Přičitatelnost a konstrukce odpovědnosti.....	22
5.2 Modifikace přičitatelnosti	27
6. Compliance programy.....	32
6.1 Etický kodex.....	36
6.2 Právní předpisy.....	37
6.3 Podnikový ombudsman a whistleblowing.....	37
6.4 Protikorupční program a další opatření	38
7. Sankce právnických osob a praxe českých soudů.....	40
7.1 Peněžitý trest	41
7.2 Propadnutí majetku	42
7.3 Propadnutí věci.....	43
7.4 Zákaz činnosti	43
7.5 Zrušení právnické osoby	44
7.6 Uveřejnění rozsudku	46
7.7 Zákaz přijímání dotací a subvencí.....	47
7.8 Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži.....	48
7.9 Ochranná opatření	49
8. Trestní odpovědnost právnických osob ve Francii.....	51
8.1 Nový Code pénal.....	53
8.2 Právnické osoby práva soukromého.....	53
8.3 Právnické osoby práva veřejného.....	54
8.4 Trestné činy	55
8.5 Orgán nebo zástupce?	56

8.6	Compliance pogram ve Francii	57
8.7	Sankce	58
9.	Závěr	60
	Seznam použitých zkratek.....	63
	Seznam použité literatury a pramenů	64
	Abstrakt	68
	Abstrakt	69
	Klíčová slova, key words	70

1. Úvod

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je účinný teprve velmi krátkou dobu a i tak prošel mnoho novelizacemi. Už tento samotný fakt naznačuje, o jak zajímavé a diskutované téma se jedná a to nejen pro odbornou, ale i laickou veřejnost. Zákon změnil po desetiletí všeobecně přijímaný fakt, kterým byla nemožnost spáchání trestného činu právnickou osobou.

Trestní odpovědnost právnických osob byla zavedena na základě stále sílícího postavení právnických osob ve společnosti, ale také vývojem právní nauky, který se v minulém století uznal právní osobnost právnických osob a později i jejich trestní odpovědnost. V úvodní kapitole své práce se věnuji krátkému historickému exkurzu, který nastíní změnu pohledu na trestní odpovědnost právnických osob v evropské právní nauce.

Česká republika zavedla trestní odpovědnost právnických osob jako jedna z posledních zemí Evropské unie, a to konkrétně dne 1. ledna 2012, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZTOPO“). Přijetím tohoto zákona splnila mimo jiné i závazky vyplývající z mezinárodních úmluv, které zavedení trestní odpovědnosti právnických osob požadovaly. Cestě k přijetí a problémům, které ho provázely, jsem se rozhodl věnovat v druhé kapitole.

Jednou z hlavních motivací, která mě vedla k výběru diplomové práce na téma trestní odpovědnost právnických osob a compliance programy, byla touha po prozkoumání nového institutu českého trestního práva, který přidal kolektivní trestní odpovědnost k doposud jediné možné individuální trestní odpovědnosti. Jak už jsem se zmínil, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob prošel mnoho novelizacemi, ve své práci se snažím především věnovat jedné z největších a dle mého názoru také nejzajímavějších novelizací, která byla provedena zákonem č. 183/2016 Sb., s účinností od 1. prosince 2016. Ten kromě změny koncepce kriminalizace jednání právnické osoby zavedl i možnost exkulpace právnické osoby za spáchaný trestný čin. Hlavní část mé diplomové práce věnuji právě novinkám, které se v ZTOPO po novele objevily.

Blízce souvisejícím tématem s exkulpací právnické osoby za spáchaný trestný čin je zavedení a následné dodržování compliance programů. Tento termín, přejatý z angličtiny, do té doby téměř nepoužívaný, rázem získal na důležitosti, jelikož právnickým osobám dává šanci zbavit se trestní odpovědnosti. V rámci mé diplomové práce se snažím objasnit problematiku compliance programů v souvislosti s dosavadní judikaturou a navrhnout nejlepší možný druh opatření pro právnickou osobu, které by ji mohlo zaručit exkulpací.

Tato diplomová práce se zaměřuje pouze na hmotněprávní úpravu trestní odpovědnosti a sankcionování právnických osob. Nepřináší však rozbor veškeré problematiky týkající se trestní odpovědnosti právnických osob. Věnuje se především problematice, kterou osobně považuji za diskutabilní, a otázkám které přinesla výše zmíněná novela provedená zákonem č. 183/2016 Sb.

Během svého studijního pobytu v rámci programu ERASMUS+, jsem měl příležitost strávit dva semestry na Burgundské univerzitě ve Francii. Tento čas jsem, věnoval studiu francouzské právní úpravy trestní odpovědnosti právnických a compliance programu. Francouzská právní úprava je jednou z nejstarších v Evropě a myslím, že i jednou z nejpropracovanějších. Mým cílem je francouzskou právní úpravu přiblížit a případně upozornit na některé její instituty, které by se v budoucnosti mohly objevit i v českém právním řádu.

Závěrem bych rád shrnul hlavní cíle diplomové práce. Mou prací jsem chtěl přiblížit historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob a její postupné prosazování do popředí zájmu po celé Evropě a především v České republice. Mým dalším záměrem bylo prozkoumat některá hmotněprávní ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., která pokládají základ trestní odpovědnosti právnických osob. Jedná se především o přičitatelnost a konstrukci trestní odpovědnosti. Dále jsem se zaměřil na možnost vyvinění právnické osoby a s tím související compliance programy. V diplomové práci se také věnuji sankcím, které lze právnickým osobám uložit. Tuto problematiku jsem se snažil přiblížit i za použití příkladů z praxe. Úplný závěr diplomové práce věnuji vývoji a konstrukci trestní odpovědnosti právnických osob ve Francii.

2. Pojem a vývoj trestní odpovědnosti právnických osob

České trestní právo, stejně jako trestní právo v ostatních evropských zemích, vycházelo po dlouhá desetiletí ze zásady individuální trestní odpovědnosti. Kořeny této zásady nalezneme už ve starověkém Římě a principu „*societas delinquere non potest*“.¹ Bohuslav ale uvádí, že tento princip neplatil výlučně, jelikož jsme schopni doložit trestání obcí ve starověkém Římě a dále ve středověku, kde kromě obcí byly postihovány také cechy, gildy, spolky, územní celky apod.² Heinitz dokonce uvádí, že trestní stíhání kolektivních společenství bylo ve středověku pokládáno za samozřejmé. Mělo to své logické důvody, jelikož často bylo potřeba trestat kolektivní společenství za zločiny často se vyskytující ve středověké společnosti. Jednalo se především o zločiny vzpoury, urážky majestátu nebo narušení honebního práva.

Teoretikové a středověcí učenci považovali tento přístup za zcela přirozený a názory o opaku byly až do konce 17. století spíše výjimkou. Tak např. na Lyonském koncilu katolické církve, který se konal roku 1245, bylo rozhodnuto o možnosti exkomunikace církevních spolků. Toto rozhodnutí bylo přijato i přes nesouhlas tehdejšího papeže Innocence IV.³ Ten tvrdil, že trest exkomunikace lze uložit pouze jednotlivci, který spáchal smrtelný hřích. Innocence IV. sice uznal, že jednání představitelů spolku může být spolku přičteno, ale spolek samotný smrtelný hřích spáchat nemůže.

S rozmachem absolutismu klesá počet trestních případů vedených proti kolektivním společenstvím a v 18. století ustávají v kontinentální Evropě nadobro. Právní nauka brzy přišla s oporou pro výlučnost individuální trestní odpovědnosti a odmítnutí trestní odpovědnosti kolektivní. Německý profesor Malblanc přišel s koncepcí, která byla téměř okamžitě přijata a stala se základem pro většinu trestních kodifikací 19. století. Malblanc vycházel z argumentů výše zmiňovaného papeže

---

¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1

² BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 38

³ MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání*. Musil, J., Vanduchová, M. a kol. Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 77

Innocence IV., tedy hlavně nemožnosti právnické osoby spáchat trestný čin a nezpůsobilosti přijmout účinky trestu.⁴

Pojem právnické osoby byl podrobně rozpracován a začal se používat až s příchodem učení romanisty von Savignyho. Savigny odmítal zažité označení „morální osoby“. Argumentoval především tím, že to spíše evokuje protiklad nemorálního člověka než umělého juristického konstrukt, za který právnickou osobu považoval.⁵

Názor, že právnické osoby nemohou být nositeli trestněprávní odpovědnosti, přetrvával až do druhé poloviny 20. století. I přes to, že zejména před druhou světovou válkou docházelo na odborných kongresech a shromáždění k stále častějším diskusím o možnosti trestní odpovědnosti právnických osob. Na 2. mezinárodním kongresu trestního práva v Bukurešti v roce 1929 se o této myšlence hojně diskutovalo, i když závěry kongresu se k ní stavěly spíše odmítavě. Sílicí vliv právnických osob a následná potřeba této úpravy vyvrcholily vznikem odpovědnosti právnických osob za správní delikty. Významným počinem bylo přijetí přestupkového zákona v roce 1968 Německem, které tak zavedlo deliktní odpovědnost právnických osob. Podobný vývoj lze zaznamenat i v ostatních evropských zemích. Československo poprvé zakotvilo odpovědnost právnických osob za správní delikt vládním nařízením č. 54/1954 Sb., o provozu na silnicích.⁶

Potřeba přímé trestní úpravy, i přes zavedení správních deliktů i nadále narůstala. Rozšíření počtu a druhu sankcí, větší odstrašující účinek trestního práva a potřeba nejsilnější možné ochrany v určitých oblastech měl za následek postupné zavedení přímé trestní odpovědnosti v naprosté většině evropských zemí. Nizozemsko spolu s Islandem byly prvními státy, které tuto úpravu v roce 1976 přijaly. Brzy je následovaly další země, např. Norsko (1991), Finsko (1995), Španělsko (1995) či třeba Polsko (2002). Česká Republika se k celoevropskému trendu připojila jako jedna z posledních zemí a to v roce 2012 přijetím zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob.

---

⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s.2

⁵ BERAN, K. *Pojem osoby v právu*. Praha: Leges, 2012, s. 32.

⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 10

2.1. Velká Británie

Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob v kontinentální Evropě byl diametricky odlišný od geneze trestní odpovědnosti právnických osob v anglosaských státech. Pro demonstrování tohoto faktu se budu věnovat výlučně Velké Británii, kterou můžeme považovat za kolébkou moderní trestní odpovědnosti právnických osob.

Za první právnickou osobu je všeobecně považována Východoindická společnost založená v roce 1612 za účelem obchodu. Až do průmyslové revoluce však právnické osoby požívaly trestně právní imunitu. S počátkem rozmachu železnic došlo k přijetí několika zákonů, upravujících náležitosti vzniku a registrace akciových společností a společností s ručením omezením.⁷ Stoupající vliv kapitálu a s ním spojená moc měly za následek rostoucí vliv právnických osob na společnost. Bohuslav spojuje vznik trestní odpovědnosti právnických osob s odpovědností obcí za porušení povinností v oblasti veřejného pořádku a s právními osobami podnikajícími jako železniční společnosti.⁸

Delikt v anglosaském trestním právu je založen na vědomém konání nebo opomenutí a na subjektivním stavu pachatele nebo-li zavinění. Strict liability a vicarious liability jsou dva instituty, které slouží jako výjimky pro prolomení potřeby zavinění a slouží zároveň jako zdůvodnění trestní odpovědnosti právnických osob.

Objektivní odpovědnost bez zavinění, jinak řečeno strict liability, se vztahuje především na porušení zákonné povinnosti. Vzniká na základě norem ukládajících povinnosti, jak fyzickým, tak i právnickým osobám. Oblasti, ve kterých jsou povinnosti ukládány, jsou především bezpečnost práce, ochrana zdraví nebo bezpečnost dopravy. V těchto případech nedochází k odsouzení zavrženíhodného chování pachatele, ale pouze k potrestání za porušení veřejného zájmu, které nevyžaduje morální odsouzení.⁹ Dodržování pořádku a řádu v oblastech veřejného zájmu však vyžaduje, aby bylo vymáháno vždy, a tudíž není vyžadováno prokázání zavinění právnické osoby nebo fyzických osob jednajících jejím jménem.

---

⁷ Jedná se především o Limited Liability Act, Joint Stock Companies Act.

⁸ BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. S 41

⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3

Princip *vicarious liability* je na druhou stranu založen na vzniku odpovědnosti právnické osoby za jednání, kterého se dopustila fyzická osoba, nejčastěji zaměstnanec. Právnická osoba ručí takzvaně za cizí zavinění. Podmínkou je, aby jednání pracovníka spadalo do rámce působnosti právnické osoby. Tento princip se během doby vyvíjel pomocí legislativy a především judikatury britských soudů. Nejvýznamnější rozsudek týkající se *vicarious liability* byl vynesen v případě *Tesco Supermarket Ltd v. Natrass* v roce 1971¹⁰.

Společnost *Tesco* čelila obvinění, že porušila zákon o označování zboží, když v jedné z jejích prodejen zaměstnankyně bez vědomí vedoucího pracovníka špatně označila zboží ve slevě. Sněmovna lordů se v tomto případě zabývala otázkou možnosti vyvinění právnické osoby po prokázání, že vynaložila veškerou péči, kterou po ni lze požadovat a není tudíž za jednání svého zaměstnance odpovědná. Společnost *Tesco* byla zproštěna obvinění, s odůvodněním, že vedoucí pracovník nic nezanedbal a jednalo se o exces zaměstnance. Při posuzování bylo na vnitřní rozhodovací mechanismy nahlíženo jako na nervové řídicí centrum u člověka. Jednání jen některých fyzických osob bylo možné pokládat za jednání řídicího centra. Rozsudek stanovil okruh osob, jejichž jednání lze přičítat právnické osobě a zapříčinit tak vznik trestní odpovědnosti. Jedná se o ředitele, manažery, jednatele společností nebo osoby, které na základě jejich jednání lze považovat za řídicí pracovníky.¹¹ Rozhodnutí bylo kritizováno pro zúžení okruhu osob, které mohou dát vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby. Došlo však k mylnému výkladu myšlenky obsažené v tomto rozhodnutí. Úmyslem nebylo podat taxativní výčet osob, ale pouze demonstrativní. Zásada, že jednání pouze vysoce postavených zaměstnanců může být považována za jednání právnické osoby, byla překonána postupně až rozhodovací praxí soudů v 90. letech minulého století, kdy v obdobných případech došly soudy k odlišným závěrům. V současnosti je již tato zásada překonána. I přes svou kritiku tento případ stanovil základní pravidla přičitatelnosti.

---

¹⁰ WELLS, C. *Corporation and Criminal Responsibility*. 2 vyd. Oxford: Oxford University Press, 2005, s 97-98

¹¹ BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. S 49-50

Prvním krokem je posouzení, zda se ustanovení právní normy vztahuje na danou právnickou osobu. Posléze dochází ke zkoumání struktury dané společnosti a určení fyzických osob, jejichž jednání lze ztotožnit s jednáním právnické osoby.¹²

---

¹² Tamtéž S 53, 57

3. Úprava trestní odpovědnosti právnických osob v ČR

Prvním pokusem o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob byl vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob ze dne 21. července 2004, který byl poslancům předložen jako tisk č. 745/0. Z důvodové zprávy se dočteme, že mezinárodní prostředí začíná přijímat přesvědčení, že dosavadní právní nástroje sloužící k ochraně před závadným a protiprávním jednáním právnických osob nejsou účinné a neplní dostatečně ani represivní, ani preventivní poslání. Jako jeden z hlavních důvodů pro zavedení trestní odpovědnosti je uváděno zohlednění tendencí v kontinentální Evropě a potřeba právního systému umožnit efektivní sankcionování právnických osob, jelikož se jedná o entity, které kontrolují a ovládají většinu oblastí života. V důvodové zprávě nalezneme i zmínku o závazcích České republiky vyplývajících z různých mezinárodních úmluv a smluv.¹³

Mezinárodními dokumenty obsahujícími požadavek na zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, které je Česká republika zavázána dodržovat, jsou především tyto:

- Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (Paříž, 17. prosince 1997)
- Trestněprávní úmluva o korupci (Štrasburk, 27. ledna 1999, ETS no. 173)
- Mezinárodní úmluva o potlačování a financování terorismu (přijata rezolucí Valného shromáždění OSN č. 54/109 ze dne 9. prosince 1999)¹⁴

Požadavek na zavedení určitého standardu sankcionování právnických osob naleznemei v mnoha dalších mezinárodních dokumentech. Ty však nejsou pro Českou republiku závazné. Jako příklad bych uvedl¹⁵:

- Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí (Štrasburk, 4. listopadu 1998)

---

¹³ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, volební období 2002 – 2006, Sněmovní tisk č. 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva.

Dostupné z <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0>

¹⁴ tamtéž

¹⁵ BOHUSLAV, L. Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. S 73.

- Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (New York, 15. Listopadu 2000)
- Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním zneužíváním a sexuálním vykořisťováním (přijata Radou Evropy dne 12. července 2007)

V těchto dokumentech není výslovně požadováno zavedení trestněprávních sankcí, ale pouze se hovoří o potřebě účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí. Tyto dokumenty v naprosté většině respektují ústavněprávní překážky, které v jednotlivých právních řádech mohou existovat. Z tohoto důvodu není vyloučena alternativa v podobě sankcí správních. V některých mezinárodních aktech nalezneme i demonstrativní výčty možných sankcí. Jako příklad bych uvedl Druhý protokol k Evropské úmluvě o ochraně finančních zájmů ES, který uvádí následující sankce: a) zbavení nároku na veřejné dávky a subvence, b) dočasné či trvalé vyloučení z komerčních aktivit, c) soudní dohled, d) likvidace právnické osoby.¹⁶

Zákon se však nesetkal s kladnými ohlasy a byl Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky dne 2. listopadu 2004 v prvním čtení odmítnut. Nejvíce byl zákon poslanci kritizován pro dva z jeho paragrafů a to konkrétně čtvrtý a pátý. V § 4 byly uvedeny trestné činy, za které mohla být právnická osoba trestně odpovědná. Hlavní výtku směřovala k množství, které dosahovalo čísla 133 trestných činů. Kritika § 5 směřovala vůči konstrukci přičitatelnosti trestného činu.¹⁷ Další připomínky směřovaly k nepotřebnosti úpravy, kriminalizaci podnikání či ochraně práv třetích osob.¹⁸

Po opuštění od toho záměru se přistoupilo k pokusu o realizaci odpovědnosti právnických osob v rámci práva správního. Jednalo se o věcný záměr zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin, a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství. Ani tento návrh se nesetkal s pozitivními ohlasy a nebyl přijat. Tento záměr selhal především díky

¹⁶ Druhý protokol k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství, vypracovaný na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii. Čl. 4 odst. 1. Dostupné z [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:41997A0719\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:41997A0719(02))

¹⁷ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, s. 9.

¹⁸ BOHUSLAV, L. Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. S 86.

nedostatečné úpravě deliktů odpovědnosti právnických osob mimo trestní normy. Na základě názoru předsedy Legislativní rady vlády a ministra vnitra bylo doporučeno znovu se pokusit o řešení odpovědnosti právnických osob za pomoci trestního práva.

3.1 Cesta k přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob

Česká republika byla jednou z posledních zemí Evropské Unie, která přijala zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ho schválila již 27. září 2011. O měsíc později byl schválen i Senátem Parlamentu České republiky a postoupen prezidentovi, který využil své možnosti veta (práva podle čl. 62 písm. h) Ústavy vrátit Parlamentu ČR přijatý zákon). Prezident dopisem datovanému k 18. listopadu 2011 vysvětluje své důvody pro použití veta. Mezi hlavními uvádí, že nepovažuje institut individuální trestní odpovědnosti za přežitý a je proti zavedení institutu kolektivní viny. Dále Václav Klaus, tehdejší prezident České republiky, upozorňoval např. na popírání vazby mezi pachatelem a trestem. Na úplném závěru dopisu vyzýval poslance, aby se znovu nad obsahem zákona zamysleli a přehodnotili svůj názor. K tomu však nedošlo a prezidentské veto bylo dne 6. prosince 2011 přehlasováno. Toto zdržení však mělo za následek, že zákon byl ve Sbírce zákonů publikován až dne 22. prosince 2011. Účinnost předpisu byla stanovena již na 1. ledna 2012. Odborná i laická veřejnost měla tedy pouze devět celých dní na prostudování zákona, který od základu měnil zažitě představy o trestní odpovědnosti. Jelínek uvádí, že zákon o trestní odpovědnosti právnických osob pouze potvrzuje zažitý nešvar české trestní legislativy, ve které nejsou žádnou výjimkou krátké doby legisvakance právních předpisů.¹⁹

Objevují se i názory, že krátká legisvakanční lhůta porušila základní princip týkající se legisvakanční doby. Zákon č. 309/1999 Sb., O Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, uvádí, že zákon nabývá účinnosti 15 dnem po vyhlášení, pokud dřívější účinnost není v naléhavém obecném zájmu. Můžeme si proto klást otázku, jestli zde existoval tak naléhavý obecný zájem, aby došlo k zavedení trestní odpovědnosti

---

¹⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, s. 38.

právnických osob již dne 1. ledna 2012 a ne až 6. ledna 2012, tedy 15 dní po zveřejnění ve Sbírce zákonů.²⁰

---

²⁰ Tamtéž. S.66

4. Zákon Č. 418/2011 Sb. O Trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob (dále jen ZTOPO) se skládá z 6 částí a 48 paragrafů. Dále jeho jednotlivá ustanovení můžeme rozdělit na hmotněprávní a procesně právní. Od své účinnosti ZTOPO prošel již devíti novelami, což vzhledem k jeho relativně krátké účinnosti není zcela obvyklé.²¹ Jednou z největších změn přinesla šestá novelizace, která byla provedena zákonem č. 183/2016 Sb., která vstoupila v účinnost dne 1. prosince 2016. Tato novela přinesla změnu rozsahu kriminalizace právnických osob a přičitatelnost, která je důležitá pro posuzování viny právnické osoby.²²

Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob přineslo do českého právního řádu doposud neznámou kolektivní trestní odpovědnost. Právnickým osobám přijetí ZTOPO přineslo novou formu odpovědnosti, a to odpovědnost trestněprávní. Byla tak rozšířena veřejnoprávní odpovědnost právnických osob, která do té doby byla pouze za správní delikty.²³

4.1 Osobní působnost zákona

Český právní řád vychází ze Savignyho teorie fikce právnické osoby. Považuje právnickou osobu pouze za umělý konstrukt vytvořený právem. Podle této teorie právnická osoba nemá vlastní vůli, a proto nemůže samostatně jednat. Vůle společnosti je nahrazena za pomoci členů jejich orgánů, kteří za ní jednájí jako její zástupci. Definici právnické osoby nenalezneme v žádném předpisu trestního práva. Tento úkol je přenechán právu obchodnímu, ale především občanskému, a to konkrétně zákonu 89/2012 Sb. Občanský zákoník, který ve svém § 20 odst. 1 definuje právnickou osobu takto: *“ Právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou. “*

---

²¹ K novelizaci srov. zákon č. 105/2013 Sb., zákon č. 141/2014 Sb., zákon č. 86/2015 Sb., zákon č. 375/2015 Sb., zákon č. 135/2016 Sb., zákon č. 183/2016 Sb., zákon 455/2016 Sb., zákon 55/2017 Sb., zákon 183/2017 Sb.

²² JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, s. 39

²³ Tamtéž, s. 9

ZTOPO ve svém § 6 definuje subjekty, na které se trestní odpovědnost právnických osob nevztahuje. Jedná se o stát a územně samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Odstavec dvě nám tuto výjimku konkretizuje. Tato imunita se nevztahuje na právnické osoby, ve kterých má stát nebo územně samosprávný celek majetkovou účast. Jelikož ZTOPO neobsahuje žádná další ustanovení, která by upravovala otázku subjektů, lze z §6 ZTOPO vyvodit závěr, že na všechny ostatní právnické osoby se ZTOPO vztahuje.

Důvodová zpráva uvádí, že stát je jednou z nejstarších právnických osob a trestné činy, kterých by se případně dopustili jeho představitelé, jsou pouze jejich osobními činy, protože nelze předpokládat zájem státu na takovém jednání. Právnická osoba, veřejného práva, kterou je Česká republika, je souborem organizačních složek státu vykonávající v rámci své působnosti nebo předmětu činnosti funkce státu, které také vykonávají vlastnická a jiná majetková práva státu formou příslušnosti k hospodaření s majetkem státu. Uplatnění trestní odpovědnosti vůči organizačním složkám státu není vzhledem k jejich povaze možné, docházelo by k trestání státu státem.²⁴

Vyloučení organizačních složek státu je dáno také tím, že se nejedná o právnické osoby (viz. § 3 a § 51 zákona o majetku ČR). Zákon mimo jiné jmenuje ministerstva, soudy, Ústavní soud, Státní zastupitelství, Nejvyšší kontrolní úřad, Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády České republiky, Kancelář Veřejného ochránce práv, Akademie věd České republiky. Není však bez zajímavosti, že organizační složkou státu není např. Česká národní banka, jejíž fungování je upraveno v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Podle tohoto zákona se jedná o právnickou osobu veřejného práva.²⁵

ZTOPO sice výslovně neuvádí vyloučení trestní odpovědnosti ostatních států, ale nemůže být pochyb o tom, že cizí státy jsou vyloučeny z působnosti toho zákona. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že trestní odpovědnost státu se nepředpokládá, neboť princip suverenity státu tento postup neumožňuje. Takové případy jsou řešeny v intencích mezinárodního práva. Z obdobného důvodu jsou z trestní odpovědnosti

---

²⁴ Parlament České Republiky, Poslanecká sněmovna. Sněmovní tisk č. 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

²⁵ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 136

vyloučeny mezinárodní organizace veřejného práva. Trestní stíhání jiných států a mezinárodních organizací veřejného práva (vládních mezinárodních organizací) je vyloučeno z povahy věci, neboť požívají výsady a imunity podle mezinárodního práva, což je důvod nepřipustnosti trestního stíhání.²⁶

Veřejnoprávními korporacemi jsou podle ústavy i územně samosprávné celky. Jedná se konkrétně o obce, kraje a hlavní město Prahu (dále jen obce a kraje), která má specifické postavení, jelikož se jedná o kraj i obec. ZTOPO žádnou jejich bližší definici nepřináší, bude tedy zapotřebí vycházet z těchto zákonů: zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, zákona č. 128/2000 Sb., o obcích a zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. Jejich trestní odpovědnosti brání pouze ustanovení ZTOPO, které jim poskytuje imunitu při výkonu moci veřejné. Trestněprávní předpisy nikde nedefinují, co znamená pojem „výkon moci veřejné“ územně samosprávnými celky. Šámal odkazuje na usnesení Ústavního soudu a definuje výkon veřejné moci takto: *“Výkonem veřejné moci se tedy rozumí jednání daného územního samosprávného celku, tj. obce nebo kraje, jestliže při něm autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně. Kritériem pro určení, zda obec nebo kraj jedná jako orgán veřejné moci, je skutečnost, zda v daném případě rozhoduje o právech a povinnostech jiných osob (fyzických či právnických) a tato rozhodnutí jsou vynutitelná, nebo zda může do těchto práv a povinností zasahovat (srov. ÚS 138/1998-n.; dále srov. ÚS 3/1993-u.)“*.²⁷

Pokud se podíváme do zákonů, které upravují územně samosprávné celky, tak ty také rozlišují dvě působnosti, působnost samostatnou a působnost přenesenou. Rozsah samostatné působnosti je v zákonech stanoven obecně nebo jen demonstrativním výčtem a nelze jej přesně vymezit. Jsou jím spravovány především záležitosti obcí a krajů. Zatímco přenesená působnost je často zákony konkretizována. Obce či kraje v jejím rámci vykonávají státní správu, ale jen v rozsahu, který stanoví zákon. Další rozdíl můžeme vidět v odpovědnosti za výkon přenesené a samostatné působnosti.

---

²⁶ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Sněmovní tisk č. 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva. (cit. 18.2.2018) Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

²⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 139-140

Za přenesenou působnost odpovídá stát, zatímco za samostatnou obec nebo kraj.²⁸ Z výše uvedeného lze vyvodit závěr, že územní samosprávné celky, nebudou trestně odpovědné pouze v případech, kdy vykonávají veřejnou moc v samostatné nebo přenesené působnosti.

ZTOPO ve svém §6 odst. 2 myslí na majetkovou účast státu a organizačních jednotek na právnických osobách. Trestní odpovědnost v těchto případech nebude vyloučena. V praxi se jedná o účast ve formě akcií nebo obchodního podílu v příspěvkové organizaci nebo obchodní společnosti. Konkrétně se bude jednat o školy, divadla, dopravní podniky, vodárenské společnosti atd.²⁹

Rozsah kriminalizace

Věcná působnost je obsažena v § 7 a i přes relativně krátkou platnost ZTOPO prošlo toto ustanovení několika změnami. K rozsahu kriminalizace, která je obsahem tohoto ustanovení, je možné přistoupit více způsoby. Jelínek³⁰ uvádí tyto:

- Odpovědnost právnických osob za všechny trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákona
- Odpovědnost právnických osob jen za vypočtené trestné činy, jejichž katalog bude uveden v trestním zákoníku.
- Odpovědnost právnických osob jen za taxativně vypočtené trestné činy, ale pouze takové, u kterých potřeba jejich trestního postihu, pokud byly spáchány právnickou osobou, vyplývá z mezinárodních doporučení či závazků.
- Čtvrtou variantou, kterou můžeme teoreticky zvažovat, je vytvoření speciálních skutkových podstat trestných činů, kterých se může dopustit jen právnická osoba.

Všechna tato řešení mají své pro a proti. Vzpomeňme návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2004, který neprošel prvním čtením. Jedním z hlavních důvodů nepřijetí zákona byla přílišná kriminalizace podnikání, které se

---

²⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, s. 16/17.

²⁹ BOHUSLAV, L. Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. S 103.

³⁰ JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie. 20.10.2014.

Dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob>

poslanci obávali. Český zákonodárce o necelých deset let později v ZTOPO zvolil metodu taxativního výčtu trestných činů, za které může být právnická osoba trestně odpovědná a vložil je do § 7. Ustanovení před novelizacemi, kterými během platnosti ZTOPO prošlo, obsahovalo 85 trestných činů, kterých se právnická osoba mohla dopustit. Důvodová zpráva k tomu uváděla, že se jedná především o trestné činy, jejichž trestnost vyžadovaly mezinárodní smlouvy a právní předpisy ES/EU. Podobný postup zvolili zákonodárci např. v Polsku nebo Slovinsku.

Tento postup se setkal s rozporuplnými názory a kritikou odborné veřejnosti. Ustanovení byla vyčítána nahodilost se kterou byly trestné činy vybrány, nerespektování vzájemných vztahů trestných činů a nerozlišení na základní, klasifikované či privilegované trestné činy. Při pohledu na dřívější znění ustanovení § 7 ZTOPO se dá jen těžko nesouhlasit. Osobně jsem za další velký nedostatek považoval absenci některých skutkových podstat, u kterých lze předpokládat větší frekvencovanost páchání právnickými osobami.

Výtky vůči nerespektování základních souvislostí mezi trestnými činy směřovaly především k nekonceptčnosti, s jakou byly vybírány do § 7. Některé speciální či subsidiární obdoby trestných činů nebyly do tohoto ustanovení vůbec zahrnuty. Mohli jsme v § 7 ZTOPO naleznout trestný čin vydírání (§ 175 tr. zák.), ale už ne trestný čin loupeže (§ 173 tr. zák.) nebo braní rukojmí (§ 174 tr. zák.).³¹ Už jen znění skutkových podstat těchto trestných činů naznačuje, že tyto trestné činy mají mnoho podobného a jejich zařazení do § 7 ZTOPO bych považoval za rozumné.

Nedostatek v podobě absence některých majetkových trestných činů byl spatřován především v absenci úpadkových trestných činů, nebo trestného činu zpronevěry (§ 206 tr. zák.) či lichvy (§ 218 tr. zák.). Tento nedostatek jsem považoval za jeden z nejzásadnějších. U právnických osob lze předpokládat vysokou frekvenci páchání těchto trestných činů. Další kritika se snesla na nezařazení trestných činů proti životu a zdraví. Není bez zajímavosti, že původní návrh ZTOPO z roku 2004 obsahoval deset skutkových podstat trestných činů z hlavy I. trestního zákoníku. Jednalo se např.

---

³¹ GVOZDEK, F. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Bulletin advokacie. 26.12.2016. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob>

o trestný čin nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány, šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti, ale i dnes již neexistující trestný čin odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu.

Text § 7 ZTOPO se po druhé novele provedené zákonem č. 141/2014 Sb. s účinností od 1.1.2015 rozšířil o čtyři trestné činy. Jednalo se konkrétně o trestné činy lichvy (§ 218 tr. zák.), znásilnění (§ 185 tr. zák.), účasti na pornografickém představení (§ 193a tr. zák.), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b tr. zák.). Poslední tři jmenované trestné činy byly zařazeny do ustanovení § 7 na základě požadavků vyplývajících z právních nástrojů Evropské unie.

Rok a půl po tomto doplnění ustanovení § 7 ZTOPO došlo ke kompletní změně koncepce kriminalizace jednání právnických osob. Učinil tak zákon č. 183/2016 Sb., s účinností od 1.12.2016. Tento zákon byl již šestou novelou ZTOPO a co do obsahu jistě nejvýznamnější. Do účinnosti toho zákona mohla být právnická osoba trestně odpovědná jen za trestné činy uvedené v § 7 ZTOPO. Po nabytí účinnosti této novely může být právnická osoba odpovědná za všechny trestné činy kromě uvedených v ustanovení § 7 ZTOPO. Došlo tedy ke změně výčtu trestných činů z pozitivního na negativní. Změnu koncepce kriminalizace jednání právnických osob považuji za pozitivní a přínosnou, protože se díky ní podařilo odstranit některé nedostatky, které jsem zmínil výše. Jednalo se především o nerespektování vzájemných vztahů mezi trestnými činy, nahodilost s jakou byly vybrány atd.

Nově § 7 ZTOPO obsahuje dvacet jedna konkrétně vyjmenovaných a třicet trestných činů uvedených obecně. Jedná se o trestný čin zabití (§ 141 tr. zák.), vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 142 tr. zák.), účasti na sebevraždě (§ 144 tr. zák.), rvačky (§ 158 tr. zák.), soulože mezi příbuznými (§ 188 tr. zák.), dvojího manželství (§ 194 tr. zák.), opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195 tr. zák.), zanedbání povinné výživy (§ 196 tr. zák.), týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 tr. zák.), porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 tr. zák., vlastizrady (§ 309 tr. zák.), zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace (§ 315 tr. zák.), spolupráce s nepřitelem (§ 319 tr. zák.), válečné zrady (§ 320 tr. zák.), služby v cizích ozbrojených silách (§ 321 tr. zák.), osvobození vězně (§ 338 tr. zák.), násilného překročení státní hranice (§ 339 tr. zák.), vzpoury vězňů (§ 344 tr. zák.), nebezpečného

pronásledování (§ 354 tr. zák.), opilství (§ 360 tr. zák.), proti branné povinnosti uvedených ve zvláštní části hlavě jedenácté trestního zákoníku, vojenských uvedených ve zvláštní části hlavě dvanácté trestního zákoníku a použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411 tr. zák.).

Trestné činy proti branné povinnosti a vojenské trestné činy nepatří mezi často páchané trestné činy. S ohledem na tuto skutečnost lze říci, že trestní odpovědnost je fakticky vyloučena jen u 21 trestných činů. Jelínek dokonce s jistou nadsázkou tvrdí, že došlo k zavedení takzvané generální trestní odpovědnosti za všechny trestné činy, které česká právní úprava zná.³²

Pozitiva této změny především vidím v rozšíření seznamu trestných čin, kterých se může právnická osoba dopustit a jejichž spáchání si lze jednoduše představit. Jmenoval bych především trestný čin zpronevěry (§ 206 tr. zák.) nebo porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 227 tr. zák.).

Nekoncepčnost, která byla vytýkána původnímu znění § 7 ZTOPO se však nevyhnula ani tomu aktuálnímu. Trestnými činy, kterých se nemůže právnická osoba dopustit, jsou především ty, které mají speciální subjekt, u kterých to vylučuje povaha věci, nebo které označujeme jako vlastnoruční. Kritika směřuje k ne zcela kompletnímu výčtu trestných činů. Právnická osoba se nemůže dopustit trestného činu zabití (§ 141 tr. zák.), ale může být trestně odpovědná za trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky (§ 146a tr. zák.). Pokud se podíváme na skutkové podstaty těchto trestných činů, tak v obou případech trestní zákoník mluví o činu v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiné omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Jen těžko se hledá důvod, proč jeden trestný čin byl vyřazen a druhý nikoliv. Pelc k problematice uvádí, že v některých případech je vyloučena trestní odpovědnost právnických osob z povahy věci. K trestnému činu ublížení z omluvitelné pohnutky (§ 146a tr. zák.) uvádí, že po právnické osobě nelze spravedlivě požadovat, aby činila nějaká opatření k předejití jednání v silném rozrušení

---

³² JELÍNEK, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie. 30.04.2017. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob#ftn5>

ze strachu, úleku nebo zmatku a tudíž by za tento trestný čin neměla být trestně odpovědná.³³

Je záhadou co vedlo zákonodárce k tak drastické a rozsáhlé změně tohoto ustanovení. Možnou odpověď lze hledat v právních normách upravujících trestní odpovědnost právnických osob v ostatních státech Evropy. Mnoho států zvolilo cestu generální trestní odpovědnosti právnických osob nebo postih naprosté většiny trestných činů s malým množstvím výjimek. Státy, které tuto cestou zvolili, jsou např. Francie, Nizozemsko, Belgie či Maďarsko. Zákonodárce nejspíše zamýšlel se přidržit trendu, který lze sledovat v těchto státech Evropy, a totiž trendu rozšiřování kriminalizace právnických osob. Je třeba si také položit otázku, zda byla tato změna nutná pouhých pět let po účinnosti ZTOPO a pouze dva roky po novelizaci, která původní pozitivní výčet trestných činů rozšířila. Osobně si myslím, že změna přinesla mnoho pozitiv a odstranila některé nedostatky, s kterými se staré znění § 7 potýkalo. Zároveň efektivně reagovala na problémy, které vznikali v prvních letech účinnosti ZTOPO.

---

³³ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, s. 68.

5. Konstrukce Trestní odpovědnosti

V právních řádech států, které zavedly trestní odpovědnost právnických osob, se objevují různé způsoby přístupu k této odpovědnosti. Šámal³⁴ uvádí jako vhodné rozřazení to, které vypracoval Heine:

- přičtená odpovědnost právnické osoby
- původní odpovědnost právnické osoby
- ručení právnické osoby založené na objektivní odpovědnosti právnické osoby za trestné činy

Teorie přičtené odpovědnosti se zakládá na převzetí trestní odpovědnosti za jednání určitého okruhu fyzických osob. Spolu s trestní odpovědností přechází na právnickou osobu i zavinění. Právnická osoba je považována za fikci vytvořenou právem, a tudíž nemůže zaviněně jednat. V této teorii se mohou vyskytovat i dodatečné podmínky, jako například požadavek výhodnosti pro právnickou osobu nebo aby jednání bylo v jejím zájmu. Jednání právnické osoby je závislé na projevech vůle, které vykonávají fyzické osoby na pozicích orgánů nebo zástupců společnosti. Zákonodárce vycházel při tvorbě ZTOPO z této teorie a lze tedy trestní odpovědnost právnických osob v České republice považovat za přičtenou.

Původní odpovědnost právnických osob je v právní teorii nejvíce kritizována a je zavedena s různými modifikacemi v právních řádech například Nizozemska nebo USA. Základní rysy jsou však vždy stejné. Právnická osoba nevyžaduje vazbu na konkrétní čin fyzické osoby a je samostatným přímým pachatelem trestného činu. V této teorii má právnická osoba vlastní vůli, a tedy zcela odlišnou od vůle jednotlivce. Kritika se snáší především na dovození úmyslného zavinění právnické osoby za trestný čin.³⁵

Ručení právnické osoby založené na objektivní odpovědnosti právnické osoby za trestné činy je model, který se nejčastěji vyskytuje ve státech systému common law. V kontinentální Evropě ho nalezneme třeba v právním řádu Švédska. Je založen na

---

³⁴ ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. Bulletin advokacie. 1.12.2016. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu?browser=mobi>

³⁵ Tamtéž

odpovědnosti právnické osoby bez ohledu na zavinění. Nezkoumá se subjektivní stránka trestného činu ani navázání na jednání fyzické osoby.

5.1 Přičitatelnost a konstrukce odpovědnosti

Jedním z nejvýznamnějších ustanovení ZTOPO je § 8. Toto ustanovení tvoří jádro zákona a upravuje přičitatelnost trestného činu právnické osobě. ZTOPO změnil doposud uplatňovanou zásadu individuální odpovědnosti za zavinění a zavedl institut přičitatelnosti protiprávního jednání. Nově je zavedena kolektivní trestní odpovědnost za splnění podmínky přičitatelnosti.³⁶ Šámal uvádí, že se jednalo o jeden z důvodů zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, neboť fyzická osoba se dříve mohla vyhýbat trestní odpovědnosti s odvoláním, že rozhodoval kolektivní orgán právnické osoby a samotnou individuální trestní odpovědnost nebylo možné prokázat.³⁷

Jelikož právnická osoba postrádá voln a intelektovou způsobilost, nemohlo dojít k jednoduchému převzetí modelu zavinění uplatňovaného u fyzických osob.³⁸ Jelínek k zavinění právnické osoby uvádí toto: *„Zavinění právnické osoby je vybudováno novým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob na teorii přičitatelnosti určitého jednání fyzické osoby jednající za právnickou osobu této právnické osobě. Přesněji řečeno, jedná se o fikci zavinění, která nemá nic společného se zaviněním fyzické osoby. Takto konstruovanou odpovědnost založenou na přičitatelnosti trestného činu právnické osobě je třeba považovat za zvláštní odpovědnost za zavinění u právnické osoby odlišnou od pojmu viny (zavinění) fyzické osoby.“*³⁹

ZTOPO vychází v konstrukci trestní odpovědnosti právnických osob z modelů obsažených v mezinárodních dokumentech. Konkrétně se jedná o právní normy Rady Evropy, Evropského společenství či Evropské unie. Zejména směrnice a rozhodnutí EU shodně přicházejí s touto nebo jí obdobnou konstrukcí: *„Členský stát přijme nezbytná legislativní nebo jiná opatření, aby zajistil, že právnickou osobu lze činit odpovědnou za protiprávní jednání spáchané fyzickou osobou v její prospěch, ať už fyzická osoba jedná*

³⁶ BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 119

³⁷ ŠÁMAL, P. K trestněprávní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie*, Praha: Česká advokátní komora, 2011, č. 11, s. 20

³⁸ VINDRA, J.: Pergl, R. Přičítání. In *Trestní právo*, Praha: C.H.Beck, 2011, č. 6, s. 17

³⁹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2012, s. 71.

samostatně, či jako člen orgánu takové právnické osoby, která má vedoucí postavení v rámci takové právnické osoby na základě:

- a) oprávnění zastupovat tuto právnickou osobu,*
- b) pravomoc přijímat rozhodnutí jménem této právnické osoby,*
- c) pravomoc vykonávat kontrolu v rámci této právnické osoby.*

Kromě těchto případů členský stát přijme nezbytná nebo jiná legislativní opatření, aby zajistil, že právnická osoba je odpovědná za nedostatek dohledu nebo kontroly směrem k fyzické osobě uvedené výše, čímž umožnila fyzické osobě spáchání trestného činu ve prospěch právnické osoby.⁴⁰

Mezinárodní dokumenty obsahují i zmínku, že trestní odpovědnost právnických osob nevylučuje možnost trestního stíhání fyzických osob. Je třeba také dodat, že trestní odpovědnosti právnických osob nebrání fakt, že se nepodaří zjistit fyzickou osobu, která trestný čin spáchala. Trestní odpovědnost není také vyloučena, pokud konkrétní fyzická osoba není pro svůj trestný čin odpovědná z důvodu např. nepřičetnosti či promlčení.⁴¹

Důvodová zpráva uvádí, že trestní odpovědnost právnických osob, tak jak ji český zákonodárce konstruoval, nelze v žádném případě považovat za odpovědnost objektivní. Zdůrazňuje, že se jedná spíše o obdobu kvazideliktu, jehož konstrukci nalezneme v § 360 trestního zákoníku. Je vyžadována souvislost s pácháním trestného činu a dále i přihlídnutí k povaze právnické osoby, protože její zájmy se mohou často lišit od těch, které má jednotlivec. Takovýto model přičitatelnosti nebo jeho obdoby nalezneme i v dalších evropských zemích např. Francii, Dánsku či Portugalsku.⁴²

Ustanovení §8 odst. 1 ZTOPO konkrétně uvádí, že trestní odpovědnost právnické osobě vznikne, pokud se jedná o protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak:

---

⁴⁰ BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 122.

⁴¹ ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. *Bulletin advokacie*. 1.12.2016. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu?browser=mobi>

⁴² Parlament České Republiky, Poslanecká sněmovna. Sněmovní tisk č. 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

- *statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat*
- *osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a)*
- *ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby*
- *zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze přičítat (podle § 8 odst. 2 ZTOPO)*

Definici protiprávního činu v ZTOPO nenalezneme. Proto za použití § 1 odst. 2 ZTOPO vycházíme z ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. Trestního zákoníku. V něm stojí, že trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

Způsob jakým ZTOPO konstruuje a upravuje přičitatelnost trestného činu právnické osobě, považuji za velmi zdařilý. Nejenže reflektuje doporučení obsažená v právních předpisech mezinárodních organizací, ale inspiruje se i v právních řádech ostatních evropských zemí. I okruh osob, který může způsobit vznik trestní odpovědnosti právnické osoby, považuji za vhodně zvolený. Ustanovení § 8 ZTOPO zmiňuje všechny osoby, které mohou dát vzniknout trestní odpovědnosti a tím neponechává prostor pro spekulace či nejistotu.

I toto ustanovení prošlo změnou, když novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb., byla pozměněna objektivní stránka trestného činu a bylo vypuštěno spojení „*jménem právnické osoby*“. Nyní tedy objektivní stránku tvoří pouze požadavek, aby se jednalo o protiprávní čin spáchaný v zájmu právnické osoby nebo

v rámci činnosti právnické osoby. Jedná se o korektiv, který má zabránit trestní odpovědnosti za excesy osob uvedených výše.⁴³

Subjektivní stránkou trestného činu je významné jednání shora uvedené kategorie osob. Přitom vyjmenované osoby mohou každá sama spáchat trestný čin, ale také mohou jednat společně, a to současně nebo postupně.⁴⁴

Statutární orgán nebo člen statutárního orgánu bude spadat do první kategorie osob. V normách trestního práva nenalezneme žádné bližší podrobnosti nebo definici statutárního orgánu či jeho člena. V zákoně č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (dále jen OZ) nalezneme v § 163 odst. 1 sdělení, že statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby. OZ koncipuje jednání členů statutárního orgánu jako jednání v zastoupení a jménem společnosti. Práva a povinnosti vznikají rovnou zastoupené právnické osobě, protože ta sama jednat ani projevovat vůli nemůže.⁴⁵ Pro účely ZTOPO nehraje roli, jestli právnickou osobu zastupuje kolektivní orgán nebo statutární orgán reprezentuje pouze jedna osoba. Ve smyslu § 154 OZ může být členem statutárního orgánu i jiná právnická osoba, kterou však vždy musí zastupovat fyzická osoba.

Druhou kategorií osob, které mohou dát vzniknout trestní odpovědnosti právnických osob, jsou jiné osoby ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby. Tyto osoby mají oprávnění jménem nebo za právnickou osobu jednat. Těmito osobami se především myslí likvidátor nebo nucený správce. Likvidátor podle znění ustanovení § 193 OZ, nabývá působnosti statutárního orgánu od okamžiku svého povolání do funkce. Nucená správa je nástroj České národní banky, která ji ustanoví za splnění určitých podmínek specifikovaných ve zvláštních právních předpisech. Nucený správce může být ustanoven zejména u tuzemských pojišťoven a zajišťoven, obchodníků

---

⁴³ ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. Bulletin advokacie. 1.12.2016. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu?browser=mobi>

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 193-194

s cennými papíry a investičních společností nebo fondů. Nucený správce se dnem svého povolání stává statutárním orgánem právnické osoby.⁴⁶

Šámal uvádí, že osobou oprávněnou za právnickou osobu jednat, jsou kromě statutárních orgánů i opatrovník nebo zaměstnanec, v případech kdy zastupují právnickou osobu.⁴⁷ Podle § 166 OZ totiž zaměstnanci zastupují právnickou osobu v rozsahu obvyklém k jejich zařazení nebo funkci.

Třetí kategorií jsou osoby ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, které vykonávají kontrolní nebo řídicí činnost a nejsou zároveň statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu, anebo jinou osobou ve vedoucím postavení zmíněnou výše. Bude se jednat především o vrcholné orgány právnických osob, které jsou v rámci organizace struktury právnické osoby pověřeny řídicími nebo kontrolními funkcemi. Toto pověření může plynout z vnitřních předpisů, zakladatelského právního jednání nebo na základě právních předpisů. Jako příklad osob ve vedoucím postavení vykonávajících kontrolní činnost bych uvedl členy dozorčí rady akciové společnosti, státního podniku nebo společnosti s ručením omezeným. Dále sem spadá kontrolní komise družstva či třeba rada obce nebo kraje. Jedná se tedy o fyzické osoby, které jsou členy zvláštních orgánů zaměřených na kontrolní činnost. Osoby ve vedoucím postavení, které vykonávají řídicí činnost, jsou členové např. valné hromady akciové společnosti, valné hromady společnosti s ručením omezeným, členské schůze družstva, shromáždění vlastníků bytových jednotek či zastupitelstva obce nebo kraje. Výkonem kontrolní nebo řídicí činnosti nemusí být pověřeni pouze vrcholné orgány, ale může se jednat i o jednotlivé manažery či vedoucí zaměstnance.⁴⁸

Osoba vykonávající rozhodující vliv na řízení právnické osoby jsou čtvrtou kategorií osob, které mohou dát vznik trestní odpovědnost právnických osob. Tato kategorie osob bude především souviset s podnikáním právnických osob v rámci podnikatelských uskupení, tak jak ho upravuje hlava I., díl 9 zákona č. 90/2012 Sb. zákon o obchodních korporacích. Šámal k tomu uvádí, že půjde o fyzické nebo

---

⁴⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s 196-197

⁴⁷ Tamtéž, s. 198-199

⁴⁸ ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. Bulletin advokacie. 1.12.2016. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu?browser=mobi>

právnícké osoby, které stojí zcela mimo právníckou osobu, tedy nevykonávají v ní žádné funkce, ale i přesto významným způsobem její činnost ovlivňují, tedy mají faktický rozhodný vliv na její řízení.⁴⁹ Trestní odpovědnost právnícké osoby vznikne pouze tehdy, pokud ovládající osoba využije svůj vliv a ovlivní jednání ovládané právnícké osoby a toto jednání bude alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnícké osoby.

Poslední kategorií osob jsou zaměstnanci nebo osoby v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů, nejde-li o některou z osob z kategorií výše zmíněných. Zaměstnancem jsou fyzické osoby vykonávající závislou práci v pracovněprávním vztahu nebo na základě dohody o pracích konaných mimo hlavní pracovní poměr. Pokud jde o osoby v obdobném postavení, bude se nejčastěji jednat o společníka společnosti s ručením omezeným, který pracuje na základě společenské smlouvy. Dále se bude jednat o člena družstva v pracovněprávním poměru k družstvu nebo například o zaměstnance přiděleného dočasně k jinému zaměstnavateli na základě písemné dohody. Do pracovníků v obdobném postavení spadají také osoby vykonávající zaměstnání v tzv. Švarc systému. Zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení musí spáchat trestný čin při výkonu práce nebo v bezprostřední souvislosti, aby mohla vzniknout trestní odpovědnost právnícké osobě. V této podmínce můžeme vidět snahu o zabránění trestního stíhání zaměstnavatele za excesy zaměstnanců.⁵⁰

5.2 Modifikace přičitatelnosti

Ustanovení § 8 odst. 2 ZTOPO obsahuje základ trestní odpovědnosti právnícké osoby. Zatím co první odstavec § 8 ZTOPO určuje formální podmínku trestní odpovědnosti, odstavec druhý obsahuje podmínku požadavku protiprávnosti. Důvodová zpráva k tomu uvádí:“ *Jde o ustanovení, které je odlišné od ustanovení o zavinění fyzické osoby v trestním právu. Bylo použito úpravy, která nabízí určité spojení fyzické a právnícké osoby s trestným činem tak, jak je uvedeno v tomto ustanovení, neboť je zřejmé, že v činnosti každé právnícké osoby hraje významnou roli lidský faktor.*“⁵¹

---

⁴⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právníckých osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 202.

⁵⁰ Tamtéž, s. 205-206

⁵¹ Parlament České Republiky, Poslanecká sněmovna. Sněmovní tisk č. 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva. (cit. 11.3.2018) Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

V tomto ustanovení ZTOPO nalezneme dva materiální důvody odpovědnosti právnické osoby za trestný čin. Jedná se o dva typy přičitatelnosti, které jsou podmíněny objektivním následkem a určitým projevem právnické osob navenek. Právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu, pokud byl spáchán:

- a) *jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo*
- b) *zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.*

Obzvláště zajímavá je přičitatelnost trestného činu spáchaného zaměstnancem nebo osobou v obdobném postavení. Před novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb., která přidala odstavec 5 k § 8 ZTOPO, bylo ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO jediné ustanovení, které právnické osobě poskytovalo, za splnění určitých okolností možnost, vyvinít se za trestný čin spáchaný určitým okruhem osob. Protiprávní čin zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení bylo možné právnické osobě přičíst pouze v návaznosti na jednání orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO. Toto jednání mohlo spočívat v určité aktivitě (rozhodnutí, pokyn, schválení), nebo v nečinnosti směřované vůči zaměstnanci nebo osoby v obdobném postavení. Nečinnost můžeme charakterizovat jako nedostatečné splnění požadavků na řádné řízení a kontrolu společnosti včetně provádění opatření na předcházení trestné činnosti právnické osoby.⁵²

Na právnickou osobu jsou tedy kladeny nároky na zavedení např. fungujícího kontrolního mechanismu, různých preventivních programů či školení zaměstnanců.

---

⁵² FOREJT, P., P. HABARTA a L. TŘEŠLOVÁ. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde Praha, 2012. S. 81

Nemusí se jednat pouze o opatření požadovaná právními předpisy, ale i opatření, které lze po právnické osobě spravedlivě požadovat. Tyto kroky nesmí být pouze formální, ale je zapotřebí, aby byly skutečně prováděny. Pouze za splnění těchto podmínek lze exkulovat právnickou osobu z trestní odpovědnosti excessu jejího zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení. U každé právnické osoby bude zapotřebí zkoumat její charakter, druh činnosti a další skutečnosti, které mohly mít vliv na spáchání trestného činu. Nelze totiž od právnické osoby podnikající v oblasti výkupu sběrných surovin požadovat zavedení stejných opatření jako třeba od právnické osoby podnikající v chemickém průmyslu. Ze statistik Nejvyššího státního zastupitelství vyplývá, že během čtyř let účinnosti ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, bylo zvažováno použití tohoto exkulpačního důvodu pouze v pěti případech. K dané problematice tedy zatím neexistuje ustálená judikatura, která by poskytovala návod při rozhodování podobných případů.⁵³

Jelínek k tomu uvádí příklad z judikatury, ve kterém obchodní společnost podnikající v oblasti přepravování odpadů, byla obžalována a uznána vinou za přečin neoprávněného nakládání s odpady (§ 284 odst. 2, 4 písm. b tr. zák.), za který ji byl uložen trest zákazu činnosti. Blíže neurčený zaměstnanec této právnické osoby v noci uložil kontejner s odpadem na asfaltovou cestu v blízkosti orné půdy. Z kontejneru však vytékaly ropné látky a kontaminovaly okolí. Právnické osobě bylo jednání přičteno, protože její fungování bylo značně neuspořádané, až chaotické. Většina zaměstnanců neměla uzavřenou pracovní smlouvu a ke klíčům k tahači, který transportoval závadný kontejner, měl přístup kdokoliv. Další problémem, na který soud upozornil, spočíval v tom, že u společnosti nebyla vedena žádná kniha jízd. Statutární orgán nebyl schopný doložit, kde se v daný den jednotlivý zaměstnanci nacházeli, a kdo tahač používal. Soudu se sice nepodařilo prokázat, který zaměstnanec právnické osoby čin spáchal, ani že by k takovému jednání dala pokyn někdo z vedení společnosti. Právnická osoba se i přes to provinila tím, že nevykonala dostatečná opatření vyžadovaná ustanovením § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.⁵⁴

---

⁵³ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné z: [http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1 SL 141 2017 Aplikace 8 odst. 5 ZTOPO.pdf](http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst.5_ZTOPO.pdf)

⁵⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, s. 64.

Novela provedená zákonem č. 183/2016 Sb., přidala do ustanovení § 8 odst. 5. Toto ustanovení umožňuje exkulpací právnické osoby i za trestné činy, které byly spáchány fyzickou osobou s určitým druhem rozhodovací nebo kontrolní pravomoci. Změna vyslyšela hlasy odborné veřejnosti, které považovali dosavadní úpravu za příliš přísnou. Finální podoba ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO však přinesla spíše smíšené pocity.

Původní vládní návrh zákona č. 183/2016 Sb., žádné ustanovení § 8 odst. 5 neobsahoval. Novela měla pouze upravit okruh trestných činů, za které může být právnická osoba postižitelná. Ustanovení vzniklo činností poslanců ústavněprávního výboru Poslanecké sněmovny. Neexistuje k němu důvodová zpráva, která by vysvětlovala jeho účel a zhodnocovala dopady oproti dosavadnímu právnímu stavu. K návrhu se nekonalo mezirezortní připomínkové řízení a není bez zajímavosti, že návrh zákona byl Senátem Parlamentu ČR vrácen Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, s pozměňovacím návrhem na vypuštění ustanovení § 8 odst. 5. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR však setrvala na původním znění zákona.

Samotné ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO zní: *„Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“*

Jelínek k němu uvádí hned tři výtky. Za nejpodstatnější nedostatek považuje nesprávnou terminologii ustanovení. Za nešťastné považuje použití kritéria *„veškerého úsilí“*, které je příliš neurčité a blíže nespecifikované. Další námitka směřuje vůči termínu *„zprostit se“* trestní odpovědnosti za určitých podmínek. Toto sousloví vzbuzuje dojem, že trestní odpovědnost právnických osob je odpovědností objektivní, nikoliv subjektivní. Za vhodnější považuje použití sousloví *„vyvinít se“*.⁵⁵ Poslední výtka se týká nevhodné personalizace dotčené právnické osoby. Právnická osoba sama nejedná, a tudíž po ni nelze požadovat úsilí, aby nějak jednala. Jelínek navrhuje neutrální formulaci: *„právnická osoba se vyviní z trestní odpovědnosti, jestliže prokáže,*

---

⁵⁵ Tamtéž, s. 46

*že vynaložila potřebné úsilí, aby porušení právní povinnosti určitými osobami zabránila.*⁵⁶

Ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO se zdá vzhledem k existenci ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO nesystematické, protože duplicitně obsahuje podmínku nepřičítání. Ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO však můžeme chápat jako zvláštní exkulpační důvod, který lze použít jen v případech excesů zaměstnanců. Zatímco ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO se vzhledem k své dikci použije na všechny osoby uvedené v § 8 odst. 1 ZTOPO.⁵⁷

Přidáním možnosti exkulpace právnické osoby za splnění určitých podmínek došlo k vyslyšení volání, jak odborné veřejnosti, tak i samotných právnických osob. Osobně tuto změnu považuji za velmi pozitivní, ale způsob, kterým byla provedena je poněkud rozpačitý. Domnívám se, že k takto významnému ustanovení by měl existovat výkladový materiál, který bohužel není k dispozici. Do budoucna by bylo záhodno tento nedostatek odstranit a vypracovat oficiální materiál, který by do problematiky exkulpace právnických osob vnesl přehled.

---

⁵⁶ JELÍNEK, J. KONCEPCE TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB*. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/res/dwe-files/1404055816.pdf>

⁵⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, s. 46

6. Compliance programy

Jak už bylo řečeno k novému znění § 8 odst. 5 ZTOPO neexistuje důvodová zpráva. Tudíž nám zákonodárce nepřináší žádné objasnění, co si představit pod „veškerým úsilím, které lze po právnické osobě spravedlivě požadovat“. Pomoc do jisté míry, můžeme hledat v odborné literatuře, zahraniční úpravě nebo v rozhodovací praxi soudů.

Compliance není právní termín, ale pojem obchodní či podnikový, který byl do češtiny přejat ze zahraniční literatury. Trestněprávní compliance program, tedy instrument, který se používá při prevenci kriminality právnických osob, znamená dle zahraniční literatury toto: „ *soubor pravidel, postupů, firemní struktur a podávání zpráv o činnosti, dále školení, monitorování a mechanismů vymáhání práva, jejichž cílem je dosáhnout souladu s platnými trestními a civilními zákony a předpisy... a firemní politikou a firemními postupy.*“⁵⁸ Compliance programy zasahují do široké škály činností společnosti, ať už se jedná o oblast hospodářské soutěže, pracovněprávních vztahů, ochrany životního prostředí nebo oblasti finanční a daňové.⁵⁹

Orgány činné v trestním řízení budou jednotlivé compliance programy posuzovat podle okolností jednotlivých případů. Nemůžeme tedy vymezit určitý compliance program, který by mohl zajistit exkulpaci právnické osoby za každé situace. V odborné literatuře však můžeme nalézt alespoň modelové compliance programy nebo body, o které by se měl správný compliance program opírat.

Bohuslav uvádí tyto základní prvky⁶⁰:

- Podpora ze strany vedení společnosti (podpora by měla být trvalá a aktivní).
- Organizační strukturu společnosti s jasně vymezenými kompetencemi a stanovenou odpovědností jednotlivců (musí být jasné, která osoba v konkrétním případě jedná).
- Vyhodnocení rizik (právnická osoba by měla pravidelně vyhodnocovat externí a interní rizika, kterým může čelit).

---

⁵⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, s. 73

⁵⁹ BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 174

⁶⁰ Tamtéž, s. 175

- Přijetí přiměřených interních pravidel a předpisů, případně dalších opatření pro odstranění či snížení rizik.
- Interní kontrolní mechanismus (v jehož rámci by mělo být zkoumáno, zda jsou závazné předpisy dodržovány i fakticky).
- Školení zaměstnanců a pravidelné vyhodnocení Compliance programu (školení má být poskytováno za pomoci kvalifikovaných lektorů a účast na něm, by měla být obligatorní)
- Poskytování právní pomoci zaměstnancům.
- Mechanismus pro přijetí informací o protiprávním jednání.

Orgány činné v trestním řízení se při posuzování, zda právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, zaměří především na firemní kulturu. Firemní kultura je jedním z nejdůležitějších faktorů, které mají vliv na dodržování závazných pravidel a etického chování. Na firemní kulturu blíže navazuje kultura řízení a fungování právnické osoby. S kulturou řízení a fungování právnické osoby je úzce spjat pojem corporate governance, který znamená výkon řádné správy a řízení obchodní společnosti.⁶¹

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD) se problematice corporate governance pečlivě věnuje. Podle OECD je cílem corporate governance vytvořit transparentní, udržitelný a efektivní systém správy a fungování právnické osoby. OECD vydává tzv. principy corporate governance, které si kladou za cíl vytvoření mezinárodně uznávaných standardů řízení a správy obchodních společností. Tyto principy často slouží jako inspirace při tvorbě vlastních standardů jednotlivými státy. Česká republika v roce 2004 na půdě Komise pro cenné papíry přijala Kodex správy a řízení společností založený na Principech vydaných OECD.⁶²

Z hlediska možné exkulpace právnické osoby jsou důležité části kodexu, které se věnují transparentnosti, kvalitě kontrol fungování společnosti a odpovědnosti orgánů

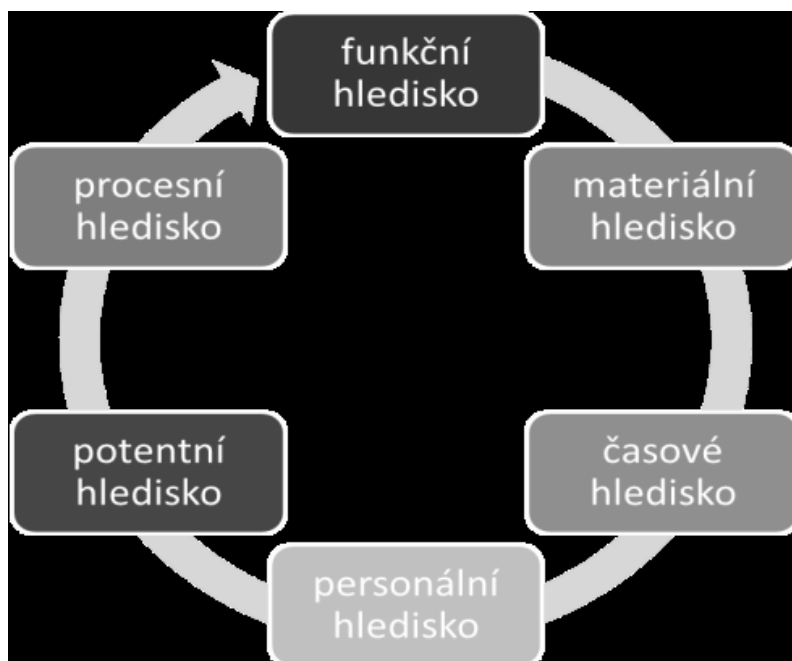
⁶¹ *Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce – aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (verze pro veřejnost)*. Vydané 29.11.2016. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/1800-pi-stihani-pravnickych-osob-pome-statnim-zastupcm-nova-metodika>

⁶² HURYCHOVÁ, K. *OECD zveřejnila revidované Principy corporate governance*. *Obchodněprávní revue* 10/2015, s. 302.

společnosti.⁶³ Dodržování corporate governance ze strany právnických osob pomůže zprůhlednit strukturu společnosti a její činnost, určit zodpovědné osoby a vymezit vztahy nadřízenosti a podřízenosti. Samotné dodržování principů corporate governance však stačit k exkulpací ve smyslu ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO nebude. Ve výše zmíněném dokumentu OECD nalezneme i upozornění, že kromě dodržování pravidel řádné správy a řízení společnosti, je záhodno přijmout i další opatření, která zajistí, že činnost právnické osoby bude v souladu s právem a právními předpisy.

Nová metodika vydaná Nejvyšším státním zastupitelstvím přináší nová referenční hlediska, na jejich základě je snáze možné posoudit, zda konkrétní opatření právnické osoby lze považovat za dostatečná ve vztahu k § 8 odst. 5.⁶⁴

Obrázek 1: Grafické schéma referenčních hledisek k obecnému exkulpačnímu důvodu trestní odpovědnosti právnické osoby.⁶⁵

⁶³ Kodex správy a řízení společností založený na Principech OECD. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/archiv/transformacni-institute/agenda-byvaleho-fnm/sprava-majetku/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-corpor/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-zaloze-14620>

⁶⁴ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné z: [http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1 SL 141 2017 Aplikace 8 odst. 5 ZTO PO.pdf](http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst.5_ZTO_PO.pdf)

⁶⁵ Tamtéž

Důležitým faktorem pro posouzení funkční hledisko bude užitečnost přijetého opatření právnické osoby. Metodika zmiňuje jako nejdůležitější podrobnou rizikovou analýzu, která by měla každému opatření předcházet. Riziková analýza by měla být následována odpovídajícími preventivními, detekčními a reakčními opatřeními.⁶⁶

Materiální hledisko je třeba posuzovat s důrazem spravedlivého požadavku, které lze po právnické osobě požadovat v souvislosti se zaváděnými opatřeními. Vždy je tedy zapotřebí zkoumat jednotlivé poměry a možnosti právnické osoby. Společnosti nemůže být kladeno k tíži nezavedení opatření, které po ní nelze spravedlivě požadovat.⁶⁷

V rámci časového hlediska je zkoumáno, kdy právnická osoba vyvinula veškeré úsilí, které je po ní možné spravedlivě požadovat, aby předešla spáchání trestného činu. Právnická osoba musí toto úsilí vynaložit před spácháním trestného činu. V případech, kdy dojde ke spáchání trestného činu a právnická osoba následně vynaloží veškeré úsilí, které je po ní možné spravedlivě požadovat, lze uvažovat o snížení výše trestu.

Jak už bylo výše zmíněno, tak § 8 odst. 5 ZTOPO se nevztahuje pouze na kategorii zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení, ale na i na zbylou kategorii osob, které představují nebo tvoří orgán právnické osoby. S touto problematikou úzce souvisí personální hledisko, které prověřuje požadavek vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, ve vztahu k těmto osobám⁶⁸

Způsobilost opatření, která právnická osoba přijme a mohou posloužit jako exkulpační důvod bude třeba zkoumat individuálně pro každou společnost. Neexistuje žádný univerzální seznam opatření, jejichž zavedení by zaručovalo právnické osobě možnost vyvinění z trestní odpovědnosti. Touto oblastí se zabývá potentní hledisko

---

⁶⁶ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst.5_ZTO_PO.pdf

⁶⁷ Čep, D. *Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou*. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 352.

⁶⁸ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst.5_ZTO_PO.pdf

exkulpačního důvodu. Orgány činné v trestním řízení se v jeho rámci zaměří především na formu, strukturu a velikost právnické osoby a její činnost podnikání.⁶⁹

Posledním hlediskem, které Nejvyšší státní zastupitelství zmiňuje je hledisko procesní. Exkulpační důvod a vynaložení veškerého úsilí je zkoumán z hlediska vyvíjení kontinuální aktivity. Jinými slovy nebude stačit, aby právnická osoba pouze zavedla určitá opatření, ale aby doopravdy ovlivňovala reálný život organizace. O jaká konkrétní opatření se může jednat, pojednávám níže.

6.1 Etický kodex

Jedná se o dokument, kterým jsou upravena obecná i konkrétní pravidla chování v právnické osobě. Tyto pravidla se týkají právně i eticky relevantních situací. Obsahem etického kodexu jsou pravidla a zásady, které by měl zaměstnanec v typových konfliktních situacích dodržovat. Etický kodex je zaměřen především na prevenci etických dilemat, ale i na chování ve chvílích, kdy už nastaly. Nejčastěji se bude jednat o etická dilemata spojená s nakládáním s obchodními a osobními informacemi či třeba v případech střetu zájmu. K exkulpacii však samotné vydání etického kodexu postačovat nebude. Stejně tak neexistence etického kodexu nemusí bránit vyvinění právnické osoby, v případech, kdy bude firemní kultura dostatečně silná a bude vytvářet prostředí pro právně i eticky konformní chování fyzických osob.⁷⁰

Městský soud v Praze se v jednom ze svých případů zabýval etickým kodexem, jako důvodem vyvinění právnické osoby z trestní odpovědnosti. Městský soud v Praze v rozsudku rozhodl o zániku trestnosti jednání obviněné právnické osoby. V odůvodnění uvedl, že právnická osoba vyvinula veškeré úsilí, které po ni šlo spravedlivě požadovat, aby trestnému činu zabránila. Ve společnosti byl zpracovaný compliance program i etický kodex. Vedoucí zaměstnanec, který se trestného činu dopustil, podepsal závazek se tímto kodexem řídit. Vrchní soud Praze však následně

---

⁶⁹ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné z: [http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1 SL 141 2017 Aplikace 8 odst. 5 ZTO PO.pdf](http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst.5_ZTO_PO.pdf)

⁷⁰ Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce – aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (verze pro veřejnost). Vydané 29.11.2016. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/1800-pi-stihani-pravnicky-ch-osob-pome-statnim-zastupcem-nova-metodika>

toto usnesení zrušil, s poukazem na fakt, že samotná existence etického kodexu k exkulpací nestačí. Podle Vrchního soudu je třeba zkoumat, zda společnost aktivně prosazovala etický kodex a zda činila aktivní kroky k prevenci kriminality svých zaměstnanců.⁷¹

6.2 Právní předpisy

Orgány činné v trestním řízení budou zkoumat i do jaké míry právnická osoba dodržovala povinnosti uložené právními předpisy. Šámal k tomu uvádí: „*Zejména u obchodních společností, ale i dalších právnických osob, u nichž je zvýšené riziko spáchání trestného činu zaměstnancem, je velmi důležité zajistit vedení řádného účetnictví, vyhotovování a uchovávání (archivace) všech dalších dokladů, zejména týkajících se zasedání a rozhodování statutárního orgánu, kontrolního orgánu a všech dalších orgánů právnické osoby.*“⁷² Tyto povinnosti mohou vyplývat z různých právních předpisů např. zákona č. 563/1991 Sb. Zákon o účetnictví nebo zákona č. 499/2004 Sb. Zákon o archivnictví a spisové službě. Dále je důležité zajistit, aby všechny tyto dokumenty bylo možné v případě nutnosti dohledat. Vhodným instrumentem pro dosažení požadované transparentnosti je vytvoření správného vnitřního systému uchovávání informací.

6.3 Podnikový ombudsman a whistleblowing

Jedním z efektivních a moderních prostředků, který může pomoci právnické osobě k exkulpací z trestní odpovědnosti je podnikový ombudsman. Jedná se o pozici externí nebo interní, která může být zastávána jednotlivcem nebo skupinou osob. Mezi jeho nejdůležitější funkce patří přijímání upozornění o možném páčání trestné činnosti na pracovišti. Podnikový ombudsman také nestrane řeší spory zaměstnanců v případech, které se jeví v rozporu s právními a etickými normami. V návaznosti na to navrhne opatření, které má zamezit vzniku podobných sporů do budoucna. Orgány činné

---

⁷¹ Aktualizovaná zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. – k 30. 6. 2017. Dostupné z : <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zvlatni-zpravy>

⁷² ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. Bulletin advokacie. 1.12.2016. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu?browser=mobi>

v trestném řízení budou zejména posuzovat do jaké míry je podnikový ombudsman nestranný a nezávislý na vedení společnosti a jak je výkon jeho funkce účinný.⁷³

Podstatou whistleblowingu je upozornění stávajících nebo bývalých zaměstnanců na vědomé trestně právní jednání v právnické osobě. Upozornění je směřováno vůči orgánu, který může danou věc prověřit a případně zakročit. S upozorněním je často spojen strach z případné odvety ze strany zaměstnavatele, a proto musí být stanovená dostatečná ochranná opatření zaručující bezpečnost zaměstnanců, kteří se rozhodnout upozornit na trestně právní jednání právnické osoby. Vláda schválila dne 8. února 2017 návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s ochranou oznamovatelů při podezření na protiprávní jednání. Podle návrhu by nově mělo být přeneseno důkazní břemeno na zaměstnavatele, v případech kdy zaměstnanec podá upozornění na trestně právní jednání a byl následně postižen nebo znevýhodněn ve svém pracovněprávním vztahu.⁷⁴

6.4 Protikorupční program a další opatření

Protikorupční program může být upraven v rámci etického kodexu nebo samotného vnitřního předpisu. Jeho obsahem jsou pravidla a zásady, které mají sloužit k zabezpečení protikorupční prevence a kontroly organizace. Orgány činné v trestním řízení budou zejména zkoumat: „*zda a jak má organizace vymezeny oblasti s korupčním potenciálem, zda v nich identifikuje klíčová korupční rizika, a zda po zhodnocení kontrolních a řídicích mechanismů z hlediska adekvátnosti jejich nastavení v interních dokumentech formou implementace nápravných opatření, tyto mechanismy posiluje.*“⁷⁵

Mezi další opatření k předcházení trestně právního jednání patří třeba vzdělávací akce. Může se jednat o semináře, přednášky nebo třeba workshopy. Jejich účelem je

---

⁷³ Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce – aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (verze pro veřejnost). Vydané 29.11.2016. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/1800-pi-stihani-pravnickych-osob-pome-statnim-zastupcm-nova-metodika>

⁷⁴ Whistleblowing. C. H. Beck. Právní zpravodaj č. 56/2017

⁷⁵ Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce – aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (verze pro veřejnost). Vydané 29.11.2016. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/1800-pi-stihani-pravnickych-osob-pome-statnim-zastupcm-nova-metodika>

rozšířit znalosti a dovednosti potřebné pro správný výkon zaměstnání. Akce by měly být pořádány pravidelně a vedeny odborně způsobilými lektory.

Z pohledu orgánu činných v trestním řízení nejsou důležité pouze preventivní opatření, ale i tzv. reakční a detekční opatření. Právníkové osoby by tedy kromě výše zmíněných preventivních a detekčních opatření měly zavést i opatření pro zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu. Hlavním účelem reaktivních opatření je zamezení a případné odstranění následků způsobených trestným činem.⁷⁶ Nejvyšší státní zastupitelství ve svém manuálu týkajícího se § 8 odst. 5 ZTOPO uvádí, že ani zavedení všech výše zmíněných opatření nemusí zajistit exkulpací právníkové osoby. Bude tedy záležet na konkrétních specifikách jednotlivých případů.

---

⁷⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 212-213

7. Sankce právnických osob a praxe českých soudů

Mezinárodní úmluvy a evropské předpisy, které jsou pro Českou republiku závazné, uvádějí, že sankce mají být účinné, přiměřené a odrazující. Nejčastěji doporučují zavedení finanční potrestání právnické osoby v podobě pokuty nebo peněžitého trestu. Účel trestu je u právnických osob odlišný než u osob fyzických. Je sice pravda, že ochrana společnosti a překažení další trestné činnosti je účelem sankcí, jak u právnických osob, tak i u těch fyzických. Dalším účelem trestu u fyzických osob je jeho výchovný charakter, který má vést fyzickou osobu k vedení řádného života. Tento účel trestu se však u právnické osoby vytrácí, protože je jen těžko představitelný.⁷⁷ Šámal k tomu uvádí, že je kladen důraz na ochranu společenských zájmů a zároveň je potlačena resocializační funkce sankce.⁷⁸

ZTOPO upravuje sankce, které lze uložit právnickým osobám v § 15 odst. 1, 2. V těchto ustanoveních nalezneme 8 druhů trestů a dvě ochranná opatření. Šámal je dělí takto⁷⁹:

- Totožné druhy trestů jako u fyzických osob, jen s určitými modifikacemi
  - Propadnutí majetku
  - Peněžitý trest
  - Propadnutí věci
  - Zákaz činnosti
- Specifické druhy trestů, které lze uložit pouze právnickým osobám
  - Zrušení právnické osoby
  - Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži
  - Zákaz přijímání dotací a subvencí
  - Uveřejnění rozsudku
- Ochranná opatření
  - Zabrání věci

⁷⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, s. 98

⁷⁸ ŠÁMAL, P. *Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. Acta Universitatis Brunensis, Iuridica. S. 175

⁷⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 338-339

- Zabrání části majetku

Pokud se podíváme na rozhodovací praxi českých soudů, tak např. v roce 2015 bylo právníkům osobám uloženo pravomocně celkem 63 trestů. Nejčastěji ukládanou sankcí v tomto období byl peněžitý trest, který byl uložen celkem v 22 případech. Další sankcí v pořadí byl zákaz činnosti, uložený celkem v 20 případech. Trest uveřejnění rozsudku byl vyměřen ve 14 případech a celkem 5 krát byl uložen trest zrušení právníké osoby. Došlo také k vydání trestu zákazu činnosti v kombinaci s ochranným opatřením zabrání věci a trestu zákazu činnosti v kombinaci s trestem uveřejnění rozsudku.⁸⁰

Osobně považuji § 15 odst. 1,2 za dostatečný. Myslím, že zákonodárce zvolil dostatečné množství různorodých sankcí, které lze právníké osobě uložit. Možnou inspiraci by do budoucna mohly přinést právní řády ostatních evropských států, které znají např. trest soudního dohledu nad právníkou osobou. Sankce soudního dohledu je bezpochyby velmi užitečná a má vézt právníkou osobu k řádnému fungování. Můžeme si však položit otázku, zda by český soudní systém, který již nyní je velmi zahlcený, zvládal bez větších potíží správu další agendy. Největší problém právní úpravy sankcí tedy zatím vidím v soudní praxi, která není příliš efektivní a občas se dopouští chyb. Jak vyplývá ze statistik, tak některé sankce nejsou skoro vůbec využívány, i když jejich uložení by v některých případech bylo záhodno.

7.1 Peněžitý trest

Peněžitý trest lze uložit za jakýkoli trestný čin, což z něj činí poměrně univerzální druh trestu. Při jeho ukládání je potřeba přihlédnout k majetkovým poměrům právníké osoby, které je vyměřen. Jeví se jako vhodný trest v případech, kdy se společnost dopustila trestného činu majetkové povahy. Úprava peněžitého trestu v ZTOPO je koncipována ve formě denních sazeb. Denní sazba činí nejméně 1000 Kč a nejvíce 2 000 000 Kč. ZTOPO neupravuje přesný počet denních sazeb, které lze právníké osobě uložit. Použije se tedy subsidiární ustanovení TZ a to konkrétně § 68 odst. 1, který stanoví nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb. Pokud tyto

---

⁸⁰ TIBITANZLOVÁ, A. *Sankcionování právníkých osob a praxe českých trestních soudů*. 7.11.2016. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/sankcionovani-pravnickych-osob-a-praxe-ceskych-trestnich-soudu?browser=mobi>

hodnoty vynásobíme, dojdeme k celkové výši peněžitého trestu, kde je nejnižší možná částka 20 000 Kč, maximální pak 1 460 000 000 Kč.

Není tedy bez zajímavosti poukázat na jedno rozhodnutí Městského soudu v Brně⁸¹. Právnická osoba byla odsouzena za přečin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby podle § 241 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Tímto přečinem způsobila škodu ve výši 56 779 Kč. Městský soud v Brně uložil této právnické osobě peněžitý trest, jehož výměra byla 10 denních sazeb, přičemž výše jedné denní sazby činila 1 000 Kč. Soud v tomto případě pochybil, když stanovil příliš malou denní sazbu.⁸²

Za zmínku také stojí rozhodnutí Krajského odvolacího soudu v Brně⁸³, který za trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 tr. zákoníku uložil peněžitý trest, a to ve výměře 100 denních sazeb, kde výše jedné denní sazby činila 10 000 Kč.

7.2 Propadnutí majetku

Trest propadnutí majetku je považován za jednu z nejpřísnějších sankcí, která lze právnické osobě uložit. Ústavní ochrana nedotknutelnosti majetku, jako základního občanského práva vyjádřeného v čl. 11 Listiny, se v případě trestu propadnutí majetku nepoužije. Vzhledem ke své podstatě lze tento trest uložit pouze za spáchání zvlášť závažného zločinu, nebo pokud TZ uložení trestu propadnutí majetku výslovně připouští. Trest propadnutí majetku může postihnout celý majetek právnické osoby nebo pouze jeho část.

Majetek po propadnutí připadá státu a zároveň zanikají závazky odsouzené právnické osoby k propadlému majetku. Není tedy vyloučeno, že uložením tohoto trestu nebudou zmařeny majetkové nároky třetích osob. Za zmínku zde stojí rozsudek Nejvyššího soudu ČR⁸⁴. Trest propadnutí majetku byl vztažen na automobil, který byl

---

⁸¹ Rozhodnutí Městského soudu v Brně ze dne 31. 5. 2013, sp. zn. 10 T 87/2013.

⁸² TIBITANZLOVÁ, A. *Sankcionování právnických osob a praxe českých trestních soudů*. 7.11.2016. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/sankcionovani-pravnicky-ch-osob-a-praxe-ceskych-trestnich-soudu?browser=mobi>

⁸³ Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 20. 2. 2014, sp. zn. 61T 13/2013.

⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. Cdo 1617/2009.

zatížen zástavním právem. Oprávněná osoba ze zástavního práva se domáhala po státu náhrady škody. Soud však její žádosti nevyhověl, když v rozsudku uvedl, že stát neodpovídá za škodu vzniklou zástavnímu věřiteli z důvodu, že rozsudkem trestního soudu dojde k propadnutí věci státu. Je k zamyšlení, zda by nebylo dobré se inspirovat ustanovením § 18 odst. 1 ZTOPO, které obsahuje pojistku v podobě zákazu uložení peněžitého trestu, pokud by byl k újmě práv poškozeného.

7.3 Propadnutí věci

Trest propadnutí věci, který je upravený v § 19 ZTOPO prošel novelou provedenou zákonem č. 86/2015 Sb. s účinností od 1. 6. 2015, která zkrátila název trestu z původního „*Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty*“ na aktuální „*Propadnutí věci*“. Úprava této sankce v ZTOPO je velice skoupá a v podstatě jen odkazuje na podmínky uložení trestu propadnutí věci uvedené v TZ.

Šámal uvádí jako hlavní účel tohoto trestu odejmutí věci nebo jiné majetkové hodnoty právnické osobě, která by mohla sloužit k opětovnému páčání trestných činů, ztížit právnické osobě podmínky k další trestné činnosti a případně jí i odejmout prospěch ze spáchaného trestného činu, za který se ukládá tento trest.⁸⁵

Podstatou trestu je odejmutí vlastnického práva k věcem, které jsou v přímém vztahu ke spáchanému trestnému činu právnickou osobou. Při ukládání této sankce je zapotřebí přihlídnout k uspokojení nároků poškozených osob trestným činem, tj. lze-li věc vrátit poškozenému, má se preferovat tento postup.⁸⁶ Věci postižené trestem propadnutí věci propadají státu. Trest propadnutí věci se na rozdíl od trestu propadnutí majetku, vztahuje pouze na věci mající souvislost s trestnou činností. Věci postižené touto sankcí musí náležet právnické osobě, pokud náleží jiné osobě, soud uloží ochranné opatření zabránící věci.

7.4 Zákaz činnosti

Další trest, který je relativně často ukládán právnickým osobám, je trest zákazu činnosti. Jeho smyslem je zabránit právnické osobě v dalším páčání trestné činnosti.

⁸⁵ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 378

⁸⁶ FOREJT, P., Petr H. a TRES, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: Linde Praha, 2012, s. 171.

Šámal uvádí, že úkolem trestu zákazu činnosti je dočasně vyřadit právnickou osobu z možnosti vykonávat určité činnosti, ke kterým je zapotřebí zvláštní povolení nebo oprávnění či jejichž výkon upravují zvláštní předpisy.⁸⁷ Význam tohoto trestu můžeme spatřovat i v jeho preventivním působení. Trest zákazu činnosti lze uložit za jakýkoli trestný čin, který právnická osoba spáchá. Podmínkou uložení trestu je, aby zakazovaná činnost byla v přímé souvislosti s činností, při které byl trestný čin spáchán.

Trest zákazu činnosti lze uložit v rozmezí od jednoho až do dvaceti let. V souvislosti s délkou této sankce je záhodno upozornit na vadné rozhodnutí Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou.⁸⁸ Soud v tomto případě rozhodoval trestním příkazem. Právnická osoba byla uznána vinou z přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea první tr. zákoníku a přečinu zkrácení daně, poplatku a obdobné povinné platby podle § 240 odst. 1 tr. zákoníku. Právnické osobě byl uložen trest zákazu činnosti v délce trvání deseti let. Soud však pochybil, protože tento trestní příkaz je v rozporu s ustanovením § 314e odst. 2 písm. d) tr. řádu, které stanoví, že trestním příkazem lze uložit trest zákazu činnosti v maximální délce trvání pěti let.⁸⁹ Dalším rozhodnutím s obdobným pochybením je rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 10.⁹⁰

7.5 Zrušení právnické osoby

Trest zrušení právnické osoby je bezesporu nejpřísnější trestem, který lze právnické osobě uložit. Jedná se o trest likvidační povahy a odbornou veřejností je často připodobňován k trestu smrti u fyzických osob. Trest zrušení právnické osoby lze uložit pouze za splnění kumulativních podmínek, které jsou následující:

- právnická osoba má sídlo v České republice
- činnost právnické osoby spočívá zcela nebo převážně v páčání trestného činu
- nevyklučuje-li to povaha právnické osoby

---

⁸⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 399.

⁸⁸ Rozhodnutí Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 12. 2. 2015, sp. zn. 3 T 174/2015

⁸⁹ TIBITANZLOVÁ, A. *Sankcionování právnických osob a praxe českých trestních soudů*. 7.11.2016.

Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/sankcionovani-pravnicky-ch-osob-a-praxe-ceskych-trestnich-soudu?browser=mobi>

⁹⁰ Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 29 T 7/2014.

- v případě právnických osob vyjmenovaných v ustanoveních § 16 odst. 2 a 3 se vyžaduje předchozí vyjádření České národní banky nebo jiné příslušné instituce

Navrátilová upozorňuje, že by bylo záhodno tento trest označit, kvůli své povaze, za výjimečný. Navrhuje obdobný postup, jako v případě fyzických osob, tedy uvedení okruhu trestných činů, za které je možné tento trestný čin uložit. Trest zrušení právnické osoby by bylo možné uložit pouze za spáchání některého z taxativně vyjmenovaných trestných činů nebo za trestné činy, které přesahují určitou spodní hranici trestní sazby.⁹¹

Z judikatury českých soudů vyvstávají další otázky týkající se ukládání trestu zrušení právnické osoby. Jako příklad bych uvedl rozhodnutí Okresního soudu v Třebíči.⁹² Bývalý jednatel právnické osoby u soudu vypověděl, že společnost již nevyvíjí žádnou činnost a sám chtěl požádat o její likvidaci. Soud následně, na základě této výpovědi, uložil obžalované právnické osobě trest zrušení právnické osoby. Tento trest by měl sloužit k potrestání nejzávažnějších provinění právnických osob. Namísto toho v praxi byl ve vícero případech uložen za situace, kdy právnická osoba měla být již dříve zrušena civilními soudy.

Za povšimnutí také stojí rozhodnutí Okresního soudu v Benešově⁹³. Právnická osoba byla odsouzena za přečin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1 tr.z., a byl jí uložen trest zrušení právnické osoby. Soud se však v odůvodnění mimo jiné zabýval i důvody aplikace trestu zrušení právnické osoby. V rámci dokazování bylo zjištěno, že společnost řadu let nevykonávala žádnou aktivitu a nevlastnila žádný majetek. Jednalo se pouze o prázdnou schránku sloužící k páčání trestné činnosti. Vzhledem k těmto okolnostem tedy nepřicházelo v úvahu uložit právnické osobě sankce majetkové povahy či třeba trest zákazu činnosti.⁹⁴

---

⁹¹ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, s. 99.

⁹² Rozhodnutí Okresního soudu v Třebíči ze dne 14. 7. 2015, sp. zn. 3 T 60/2015.

⁹³ Rozhodnutí Okresního soudu v Benešově ze dne 10. 2. 2014, sp. zn. 1 T 158/2013.

⁹⁴ TIBITANZLOVÁ, A. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: pohled na sankcionování právnických osob v praxi českých soudů*. 25. 8. 2015. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim-pohled-na-sankcionovani-pravnickych-osob-v-praxi-ceskych-soudu-98726.html?mail>

7.6 Uveřejnění rozsudku

Trest uveřejnění rozsudku je svou podstatou specifický trest, protože přímo neovlivňuje majetek ani činnost právnické osoby, které byl uložen. Účelem trestu uveřejnění rozsudku je působit na veřejné mínění a způsobit odsouzení spáchaného činu veřejností.⁹⁵ Tento trest je záhodno použít v případech, kdy právnická osoba svou nebezpečnou činností způsobila ohrožení společnosti nebo hospodářství. Bude se zejména jednat o ohrožení života či zdraví lidí, anebo ohrožení majetku.⁹⁶ K uveřejnění rozsudku dochází ve sdělovacích prostředcích regionálního nebo celostátního typu. Klasicky se bude jednat o uveřejnění rozsudku v tisku, rozhlasovém nebo televizním vysílání či sdělovacích prostředcích dostupných na internetu.

Problematickým se jeví rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1⁹⁷. Právnická osoba byla uznána vinnou z přečinu neodvedení daně, pojistného na sociálním zabezpečení a podobné povinné platby podle § 241 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Soud uložil právnické osobě povinnost zveřejnit rozsudek v tiskovém sdělovacím prostředku. Za diskutabilní v tomto případě považuji, že formou rozhodnutí byl trestní příkaz. V ustanovení § 314e odst. 2 tr. řádu, není trest uveřejnění rozsudku uveden mezi tresty, které lze trestním příkazem uložit. Bylo by tedy záhodno toto ustanovení doplnit.

Problémem, který vyvstává ve spojitosti s trestem uveřejnění rozsudku je také často chybějící specifikace trestu vyžadovaná § 23 odst. 1 ZTOPO. Může se jednat o nedostatečné vymezení rozsahu, ve které má právnická osoba povinnost rozhodnutí uveřejnit nebo v rozhodnutí chybí stanovení lhůty k uveřejnění rozsudku právnickou osobou.⁹⁸

Dále je třeba upozornit na situaci, kterou zákon nepředpokládá a tedy ani nijak neupravuje. Jedná se o případ, kdy je rozhodnutím právnické osobě uložen trest uveřejnění rozsudku. Pravomocný rozsudek má být uveřejněn v určité lhůtě a v určitém druhu veřejného sdělovacího prostředku. Zákon však neřeší situaci, kdy sdělovací prostředek odmítne uveřejnit tento pravomocný rozsudek. Navrátilová navrhuje

---

⁹⁵ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 437.

⁹⁶ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. VI. volební období: Sněmovní tisk 285/0. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

⁹⁷ Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 3 T 19/2013.

⁹⁸ Rozhodnutí Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 17. 10. 2014, sp. zn. 2 T 131/2014.

doplnění povinnosti sdělovacího prostředku uveřejnit rozsudek do mimotrestních norem.⁹⁹

7.7 Zákaz přijímání dotací a subvencí

Jedná se o další z trestů, které lze uložit pouze právnické osobě. Spolu s trestem zákazu přijímání veřejných zakázek a účasti na veřejné soutěži se jedná o zvláštní případ trestu zákazu činnosti. Zákaz přijímání dotací a subvencí se od těchto dvou trestů liší především tím, že hlavní důraz není kladen na omezení činnosti právnické osoby, ale pouze na omezení způsobu získávání finančních prostředků z veřejných zdrojů. Hlavním účelem trestu zákazu přijímání dotací a subvencí je zabránit právnické osobě v nabývání majetku a finančních prostředků, především v podobě dotací, subvencí, návratných finančních výpomocí, příspěvků nebo jiných podpor z veřejných prostředků.

100

Trest zákazu přijímání dotací a subvencí lze uložit právnické osobě za spáchání trestného činu v souvislosti s podáváním nebo vyřizováním žádostí o dotaci, subvencí, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek, s jejich poskytováním nebo využíváním, anebo s poskytováním nebo využíváním jakékoliv jiné veřejné podpory. Právnické osobě lze uložit trest zákazu činnosti v délce trvání od jednoho do dvaceti let.

ZTOPO však nepřináší bližší vymezení pojmů dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvku nebo jiné veřejné podpory. Ke konkretizaci těchto pojmů nám pomohou jiné právní předpisy (například zákon o Státním fondu životního prostředí České republiky, zákon č. 239/1992 Sb., o Státním fondu kultury České republiky, zákon č. 63/2000 Sb., o ochraně dovozem subvencovaných výrobků a o změně zákona č. 2/1969 Sb., a zákona č. 13/1993 Sb., celní zákon). Pojmem dotace se nejčastěji rozumí peněžní prostředky státního rozpočtu, na které neexistuje právní nárok. Příspěvkem se obecně rozumí jednorázová finanční pomoc. Pojem subvence lze definovat jako velmi přísně účelově vázanou dotaci.

---

⁹⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv: *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, s. 99.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 431.

7.8 Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži

Trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži nezná TZ, tudíž tento trest lze uložit pouze právnickým osobám. Spolu s trestem zákazu přijímání dotací a subvencí se jedná o zvláštní případ trestu zákazu činnosti. Tuto sankci lze právnické osobě uložit, pokud se dopustila jakéhokoliv trestného činu v souvislosti s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži. Trest lze uložit na dobu od jednoho roku až do dvaceti let. Dříve se zákaz vztahoval i na účast v koncesním řízení, ale tento zákaz byl vypuštěn novelou provedenou zákonem č. 135/2016 Sb., která je účinná od 1. října 2016.

Účelem trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži je omezit určité aktivity právnické osoby, jichž by se jinak mohla zúčastnit a dosáhnout tím majetkového a dalšího prospěchu.¹⁰¹

Uložení tohoto trestu si lze nejčastěji představit v případech, kdy právnická osoba spáchá trestný čin sjednání výhody při zadávání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle ustanovení § 256 TZ a trestného činu pletichy při zadávání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle ustanovení § 257 TZ.

Za zmínku stojí rozhodnutí Okresního soudu ve Frýdku-Místku¹⁰², kdy byla právnická osoba uznána vinou ze spáchání zločinu sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr.zák.. Soud však nevyužil příležitost uložit právnické osobě tento druh trestu a pouze právnické osobě uložil trest peněžitý. V souladu s ustanovením § 129 odst. 2 TR byl vydán zjednodušený rozsudek. Nedozvíme se tedy ani z odůvodnění, jaké důvody vedly soud k neuložení trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži.¹⁰³

---

¹⁰¹ Tamtéž, s.

¹⁰² Rozhodnutí Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 25. 3. 2014, č. j. 4 T 30/2014 – 8023

¹⁰³ TIBITANZLOVÁ, A. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: pohled na sankcionování právnických osob v praxi českých soudů*. 25. 8. 2015. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim-pohled-na-sankcionovani-pravnickych-osob-v-praxi-ceskych-soudu-98726.html?mail>

7.9 Ochranná opatření

ZTOPO uvádí dvě ochranná opatření, která lze uložit právnické osobě, která spáchala trestný čin. Jedná se o ochranné opatření zabránění věci, které je upravené v § 26 ZTOPO a ochranné opatření zabránění části majetku, které upravuje § 27 ZTOPO.

Soud může uložit právnické osobě ochranné opatření zabránění věci, včetně zabránění náhradní hodnoty nebo zabránění spisů a zařízení nebo na místo zabránění věci uložit pozměnění věci, odstranění určitého zařízení, označení nebo provedení jiné změny nebo omezení dispozice s věcí za podmínek stanovených v TZ. Ustanovení bylo novelizováno zákonem č. 86/2015 Sb., s účinností od 1. června 2015, která vypouští z ustanovení možnost zabránění jiné majetkové hodnoty.

Účelem ochranného opatření zabránění věci je poskytnout ochranu společnosti tím, že trestně odpovědné právnické osobě, ale i jiným osobám odnímá vlastnické právo k obecně nebezpečným věcem nebo věcem, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti anebo odčerpává výnosy z trestné činnosti s cílem odstranit prostředky sloužící k páčání nebo podporování trestné činnosti.¹⁰⁴ Ustanovení § 26 ZTOPO odkazuje na subsidiární použití ustanovení § 101 TZ, které se týká zabránění věci, ustanovení § 102 TZ týkající se zabránění náhradní hodnoty, ustanovení § 103 TZ zabránění spisů a zařízení.

Obdobně jako u trestu propadnutí věci, odnímá soud vlastnické nebo podobné právo k věcem, které jsou v určitém vztahu, byť zprostředkovaném, k trestnému činu spáchanému právnickou osobou. Takto odejmuté věci připadají do vlastnictví státu. V případech, kdy by byl ohrožen nárok poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem, na odčinění nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, není vhodné toto opatření ukládat.¹⁰⁵

Novelou provedenou zákonem č. 55/2017 Sb., s účinností od 18. března 2017, byla zavedena možnost uložení nového ochranného opatření, a to konkrétně ochranné opatření zabránění části majetku. Toto opatření nalezneme v ustanovení § 26a ZTOPO, které pouze odkazuje na podmínky stanovené TZ.

---

¹⁰⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 456-457.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 457

Zabrání části majetku lze uložit za trestné činy, které mají horní hranici trestní sazby nejméně čtyři léta nebo za trestný čin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací (§ 230), opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§ 231), pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257), pletich při veřejné dražbě (§ 258), nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku podle § 285 odst. 2 až 4, šíření toxikomanie (§ 287), podplacení 4 (§ 332) nebo nepřímého úplatkářství (§ 333), pokud pachatel takovým trestným činem pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch a soud má za to, že určitá část jeho majetku je výnosem z trestné činnosti vzhledem k tomu, že hodnota majetku, který pachatel nabyl nebo převedl na jinou osobu nebo do majetku ve svěřeneckém fondu v době nejdéle 5 let před spácháním takového trestného činu, v době jeho páchaní nebo po jeho spáchání, je v nepoměru k příjmům pachatele nabytým v souladu se zákonem nebo byly zjištěny jiné skutečnosti odůvodňující takový závěr.

Zajímavostí je, že tímto ochranným opatřením lze postihnout i majetek, který je součástí společného jmění manželů. Kromě majetku společného jmění manželů může být postižen i majetek osoby blízké, svěřeneckého fondu, jiné osob či právnické osoby za podmínek stanovených ustanovením § 102a odst. 2. Takto zabraný majetek připadá do vlastnictví státu.

8. Trestní odpovědnost právnických osob ve Francii

Francie byla jednou z prvních zemí kontinentální Evropy, která zavedla trestní odpovědnost právnických osob, a to konkrétně trestní odpovědnost přímou. Ustanovení o trestní odpovědnosti právnických osob bylo vloženo přímo do trestního zákoníku. Podobně jako v jiných státech Evropy i ve Francii myšlenka trestní odpovědnosti právnických osob zprvu čelila odporu odborné veřejnosti, finančníků a zákonodárců.

Prvním právním předpisem upravujícím trestní odpovědnost právnických osob ve Francii byla Trestní ordonance z roku 1670. Tento dokument byl přijat pařížským parlamentem dne 26. srpna 1670 a o jeho přijetí se zasadil samotný Ludvík XIV. Trestní ordonance obsahovala 28 hlav a umožňovala sankcionovat společnosti, společenství, města a vesnice. Za trestné činy hrozila různá škála sankcí, od peněžitého trestu až po odebrání privilegií či zbourání hradeb. Ordonanci lze považovat za vůbec první francouzský trestní řád, který vydržel v platnosti téměř 120 let. Roku 1789 byla však Revolučním shromážděním zrušena.¹⁰⁶ Naprostá většina právnických osob byla Revolučním shromážděním zrušena a jejich majetek byl zkonfiskován pro potřeby francouzské republiky.¹⁰⁷

Po zrušení trestní ordonance roku 1789 byla opět zavedena výlučná individuální trestní odpovědnost fyzických osob. Tento trend byl završen přijetím prvního moderního trestního zákoníku roku 1810 za vlády císaře Napoleona. V novém trestním zákoníku bylo zcela upuštěno od trestní odpovědnosti právnických osob.

Právníkům osobám se oficiálního uznání ze strany soudů dostalo roku 1954, kdy kasační soud v jednom ze svých rozsudků uznal, že právnické osoby tvoří realitu, do té doby byly považovány za pouhou fikci stojící mimo zákon.¹⁰⁸ Toto posvěcení existence právnických osob však stále neznamenal možnost trestní penalizace. Trestní odpovědnost právnických osob i nadále zůstávala v pozadí oproti odpovědnosti fyzických osob a prosazovala se velmi pomalu. V ostatních odvětvích práva však byla

---

¹⁰⁶ GIBALOVÁ, D. Aplikace trestí odpovědnosti právnických osob ve Francii. *Trestněprávní revue* 5/2011, s. 137.

¹⁰⁷ Pop, A. I. Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence, s. 9. Dostupné z: http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf (27. 3. 2018).

¹⁰⁸ Cass. Civ., 28. Janvier 1954. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?idTexte=JURITEXT000006953231>

tato odpovědnost uznána mnohem dříve. Nastávaly tudíž situace, kdy sice právnická osoba nemohla být uznána trestně odpovědná za spáchaný trestný čin, ale mohla stanout před civilním soudem a plnit náhradu škody poškozenému nebo oběti.

Prvním pokusem o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, byla modernizace Code pénal (pozn. trestní zákoník) z roku 1934.¹⁰⁹ Od tohoto záměru bylo ve finální verzi Code pénal upuštěno. Jedním z nejčastěji uváděných důvodů je přílišná složitost abstrakce právnické osoby. Trestní odpovědnost právnických osob se začala pomalu prosazovat po skončení 2. světové války. Ordonance č. 45 - 920 z 5. května 1945 o trestním stíhání tiskových společností, dokonce povolovala potrestat právnickou osobu za kolaboraci s nepřítelem. Především se jednalo o trestný čin porušení bezpečnosti státu a tato vyhláška se týkala zejména společností vydávajících noviny, protože dokazování v těchto případech nebylo nikterak složité.¹¹⁰ V souvislosti s touto vyhláškou dospěl kasační soud k závěru, že právnické osobě nemůže vzniknout trestní odpovědnost, pokud tak není možné učinit na základě konkrétního ustanovení zákona.¹¹¹ Ústavní rada ve svém rozhodnutí ze dne 30. července 1982 následně prohlásila: „Neexistuje žádný princip ústavního typu, který by bránil uložení peněžité sankce PO“.¹¹² Od této chvíle tedy záleželo jen na zákonodárcích, kdy a jak zpracují trestní odpovědnost a sankcionování právnických osob.

Přes všechny protesty finančníků se v novele Code pénale, kterou dne 22. července 1992 přijalo Národní shromáždění a Senát pod č. 92-683 a která nabyla účinnosti dne 1. března 1994, objevilo ustanovení zavádějící trestní odpovědnost právnických osob. Tvůrci novely uznali, že právnické osoby doopravdy tvoří právní realitu, protože skrze své orgány a zástupce jsou schopny projevovat vůli a jednat, a tudíž i páchat trestné činy. Tato novela přinesla užitek nejen v boji proti organizovanému zločinu, který byl skrze právnické osoby hojně páchán, ale také v otázkách náhrady způsobené škody. Právnické osoby jsou často daleko solventnějšími dlužníky než odsouzené fyzické osoby. Není bez zajímavosti, že touto novelou pozbyl platnosti starý Napoleonský trestní zákoník, který byl platný více než dvě století.

---

¹⁰⁹ LAZERGES, Ch., La participation criminelle, in *Réflexions sur le nouveau code pénal*, Pedone, 1995, p.

14

¹¹⁰ DREYER, E. *Droit pénal général*, LexisNexis SA, 2016. Paris. str. 776

¹¹¹ Cass. Crim., 6 février 1975

¹¹² Cons. Const., déc. 30 juill. 1982, n. 82-143 DC, loi sur les prix et les revues

8.1 Nový Code pénal

Novela Code pénal přinesla trestní odpovědnost právnických osob a to konkrétně v článku 121-2, který říká: „*Právnické osoby, s výjimkou státu, jsou trestně odpovědné za trestné činy, spáchané na jejich účet orgány nebo zástupci společnosti, podle podrobností stanovených v člancích 121-4 až 121-7. Územní samosprávné celky a jejich sdružení mohou být nositeli trestní odpovědnosti pouze za trestné činy spáchané při činnostech v oblastech, které jsou způsobilé být předmětem delegace výkonu veřejných služeb ve veřejnoprávní smlouvě. Trestní odpovědnost právnických osob nevylučuje trestní odpovědnost osob fyzických, kteří mohou být buď pachateli, nebo spolupachateli stejného činu.*“¹¹³

Jak můžeme vidět, subjektem trestní odpovědnosti nejsou všechny právnické osoby. Z působnosti tohoto zákona je vyjmut stát a územně samosprávné celky, ale pouze pokud se nejedná o činnost, kterou lze převést na základě veřejnoprávní smlouvy. U právnických osob soukromého práva žádné omezení neexistuje. Ve člancích 121-4 až 121-7 code pénal nalezneme úpravu problematiky účastenství, přípravy a pokusu trestného činu. Sankce pro právnickou osobu jsou vyjmenovány v čl. 131-37 až 131-49 code pénal. Postih recidivy se nachází v čl. 132-12 až 132-15 code pénal. Zvláštní část trestního kodexu, obsahující jednotlivé skutkové podstaty trestných činů, je obsažena ve druhé až páté knize.

8.2 Právnické osoby práva soukromého

Toto ustanovení se tedy vztahuje na všechny soukromoprávní společnosti, které francouzské právo zná (SAS,SA,SARL, GAEC atd.), ale také na společnosti, jejichž hlavním účelem činnosti není generovat zisk. Jedná se o politické strany, odborové organizace nebo neziskové organizace. K jejich sankcionování se však musí přistupovat s mnohem větší opatrností, tak aby nebyly ohroženy základní práva a lidské svobody, které jsou zapotřebí k výkonu jejich činností.¹¹⁴

Trestní odpovědnost právnické osoby může vzniknout, dokud je existence společnosti zákonem uznávána, to znamená až do ukončení všech likvidačních

¹¹³ Code pénal, art. 121-2, Přeloženo z francouzského originálu, oficiální český překlad neexistuje.

¹¹⁴ Např. Právo na shromáždění, právo stávký

úkonů¹¹⁵. Podklad pro tuto úvahu nalezneme v článku 1844-8 Code civil, který považuje za konec společnosti její likvidaci. Této úvaze nasvědčuje i článek 6 Code de procédure pénale, který se zabývá zánikem trestní odpovědnosti. Ten, na rozdíl třeba od smrti nebo amnestie, zrušení společnosti jako jeden z důvodů nejmenuje.

8.3 Právnícké osoby práva veřejného

a) stát

Stát podle článku 121-2 code pénal požívá absolutní imunitu, její rozsah se vztahuje především na jednání prezidenta, premiéra a členů vlády. Tyto osoby bychom totiž mohli připodobnit k orgánům a zástupcům, jejichž jednání může dát vzniknout trestní odpovědnosti u právníckých osob soukromého práva. Tato imunita je nejčastěji odůvodňována svrchovaností státu, na jejímž základě stát nemůže potrestat sám sebe a principem oddělení moci, které zakazuje, aby soudce takto zasahoval do moci výkonné.¹¹⁶

b) omezená odpovědnost ostatních právníckých osob řízených veřejným právem

Věta druhá článku 121-2 code pénal zavádí rozlišení. Ve skutečnosti poskytuje omezenou imunitu ve prospěch územních samosprávných celků a jejich uskupení. Tato imunita se vztahuje na obce, kraje, regiony a svazky obcí. Kromě těchto právníckých osob zde však existují i další, které mohou nést trestní odpovědnost.

Orgány územní samosprávy a jejich uskupení mají tedy částečnou imunitu. Ta je velmi široce pojatá a nevztahuje se pouze na činnost, kterou může územní orgán převést na základě veřejnoprávní smlouvy. Pro možnost vzniku odpovědnosti, musí být naplněná dvě kritéria. Prvním z nich je, že daná činnost musí být výhradně soukromoprávního rázu a nesmí jí být uspokojován veřejný zájem nebo dokonce jen kolektivní zájem. Druhým kritériem je způsob odměňování za delegovanou činnost.¹¹⁷ Tento druhý požadavek vyplývá z článku L1411-1 du code général des collectivités territoriales, který naznačuje, že při delegování veřejné služby je odměna delegovaného subjektu podstatně spojena s výsledkem provozované služby. To znamená, že

¹¹⁵ viz. Cass. Crim., 15 novembre. 2005: Rev. Pénit. 2006, str.380, obs. X. Pin.

¹¹⁶ HERMANNermann, j., *Le juge pénal, juge ordinaire de l'administration?*, 1998, str. 199

¹¹⁷ Nésa, R., *Les délégations de service public vues par le juge pénal*: JCP A 2013, étude 2058

delegovaná osoba by neměla být z větší části odměňována veřejnými prostředky. Musí především těžit z delegované činnosti. Tak je to v případě, kdy obec svěřuje soukromé společnosti např. provoz zimního stadionu, parkoviště, centra pro volný čas, distribuci vody nebo obyčejné pořádání festivalu.

Zákon však úplně opomíjí další právnické osoby řídicí se veřejným právem. Jedná se především o univerzity, nemocnice a třeba sociální centra. Jejich právní subjektivita se liší od právní subjektivity státu i územních orgánů a jejich uskupení. Z ustanovení článku 121-2 neplyne pro ně žádná výjimka, a tudíž jsou trestně odpovědní vždy.

8.4 Trestné činy

Zpočátku, článek 121-2 code pénal kriminalizoval pouze ty trestné činy, o kterých to stanovil zákon. Tato trestní odpovědnost neměla nejprve obecný rozsah.¹¹⁸ Bylo nutné, aby každé ustanovení výslovně uvádělo právnickou osobu jako možného pachatele trestného činu, protože pouhý výraz „jakoukoliv osobou“ nepostačoval k vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby.

Vzhledem k tomu, že tento omezující přístup byl těžko udržitelný, se zákonodárce při mnoha příležitostech snažil o doplnění code pénal v tomto bodě. Ordonance č. 2001-504 z 12. června 2001 o boji proti sektářským hnutím umožňovala právnickou osobu obvinít ze znásilnění a opuštění rodiny. Byla to porážka teze těch, kteří obhajovali zásadu speciality a kteří tvrdili, že právnická osoba se těchto činů nemůže dopustit. Potřeba efektivnějšího boje proti organizovanému zločinu měla za následek opuštění této zásady a přechod k trestní odpovědnosti za všechny trestné činy uvedené v code pénal.

Zásada speciality zcela zmizela až přijetím ordonnance č. 2004-204 z 9. března 2004. Ta nabyla účinnosti 31. prosince 2005 a od této chvíle může být právnická osoba odpovědná za všechny trestné činy.¹¹⁹ Zákon však může výslovně trestní odpovědnost právnické osoby za určitý trestný čin vyloučit. Dále je třeba dodat, že některé trestné

¹¹⁸ MATSOPOULU, H., Extension de l'imputabilité des personnes morales, in Dix ans apres la réforme d 1994, Cujas, coll. ISC de Poitiers, 2005/24 str. 81

¹¹⁹ viz., excluant toute application rétroactive, Cass. Crim., 20 oct. 2009: Bull. Crim. 2009. Č. 172; Dr. Pén. 2010, comm. 9, obs. J.-H. Robert

činy může spáchat jen osoba se speciální vlastností, tudíž i tyto činy nelze přičítat každé právnické osobě.¹²⁰

8.5 Orgán nebo zástupce?

Článek 121-2 code pénale rozlišuje mezi orgány a zástupci právnické osoby. Mimo trestní právo je toto rozlišení důležité: „*orgány jsou obecně osoby pověřené zákonem nebo statutem spravovat a řídit PO, tj. Účastnit se procesu vypracování vůle korporace a posléze řídit a vykonávat tyto přijaté rozhodnutí, pokud jde o zástupce, jsou to spíše osoby odpovědné za vztahy právnické osoby se třetími stranami.*“¹²¹ V trestním právu však toto rozdělení není důležité, právnické osoby budou stejně trestně odpovědné, ať už trestný čin spáchal orgán nebo zástupce.

Orgánem právnické osoby se pro účely code pénal rozumí osoba, která ze zákona nebo na základě společenské smlouvy vyvozuje obecnou moc jednat jménem společnosti. Za orgány jsou také považovány i osoby, které nevystupují v oficiální struktuře společnosti, a přesto mají rozhodující vliv na její jednání.¹²² Takováto osoba může svůj vliv na společnost vykonávat např. skrze bílého koně. Takový koncept není zákonem opomíjen. Francouzský obchodní zákoník tuto osobu ztotožňuje s osobou, která společnost vede a která se může dopustit trestného činu.¹²³ K podobnému závěru dochází i code pénal.¹²⁴ Z těchto ustanovení můžeme vyvodit, že v některých případech je realita moci důležitější než fakt, jak jsou upravená.

Za zástupce považujeme osobu, která má zvláštní pravomoc jednat. Ve francouzské právní úpravě přesnou definici zástupce právnické osoby nenalezneme. Právním výkladem se však dospělo k závěru, že zástupcem právnické osoby jsou osoby, které disponují plnou mocí nebo substituční plnou mocí, jenž jim vydala právnická

---

¹²⁰ Jendá se o např. Pasivní úplatkářství nebo ovlivňování obchodování osobami vykonávajícími veřejnou funkci

¹²¹ Roujou de Boubée, G., La Responsabilité pénale des personnes morales, in Mél. Decocq, Litec, 2004, s. 539.

¹²² viz. Cass. Crim., 10 avr. 2013: Gaz. Pal. 21-23 juill. 2013, str. 30, obs. E. Dreyer.

¹²³ viz. Code de commerce. Čl. L. 245-16, L. 241-9. Dostupné z:

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379>

¹²⁴ viz. Code pénal art. 223-152, 314-7. Dostupné z:

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>

osoba. Trestní odpovědnost právnické osoby tedy vznikne - pokud trestný čin byl spáchán v rozsahu této plné moci.¹²⁵

8.6 Compliance program ve Francii

Francouzské trestní právo nespojuje se zavedením compliance programu možnost exkulpace právnické osoby z trestní odpovědnosti. Soudy přesto mohou přihlídnout k této skutečnosti a zohlednit ji při výměře výše trestu za spáchaný trestný čin. Dobrovolné zavedení fungujícího compliance programu, které má za cíl omezit páchaní trestné činnosti právnickou osobou, tedy nemá za následek exkulpací z trestní odpovědnosti a může pouze vést ke snížení uložené sankce. V případech, kdy zákon právnické osobě ukládá zavedení určitých opatření, je právnická osoba povinna tyto opatření zavést jinak se vystavuje hrozbě uložení donucovacích sankcí ze strany státu.

Francouzský parlament dne 8. listopadu 2016 schválil nový protikorupční zákon č. 2016-1691, který byl následně 8. prosince 2016 přijat i Ústavní radou. Zákon č. 2016-1691 je více známý pod označením Sapin II, podle francouzského ministra financí a tvůrce zákona Michela Sapina. Sapin II nově zavádí řadu povinných opatření, které musí větší právnické osoby povinně zavést za účelem předcházení korupčního jednání.¹²⁶

Právnické osoby spadající do působnosti zákona Sapin II jsou povinny vytvořit etický kodex, zajistit fungování whistleblowingu, správně vyhodnocovat rizika spojená s fungováním společnosti, kontrolovat dodavatele a třetí strany, provádět důkladné účetní kontroly a v neposlední řadě i školení pro své zaměstnance. Zákon Sapin II také vytváří novou protikorupční agenturu. Tato agentura má mít za úkol pomoci právnickým osobám zavést požadovaná opatření a následně bude vykonávat i jejich kontrolu. V případech, kdy právnická osoba nezavede požadovaný compliance program, se kromě hrozby trestního stíhání v případě spáchaní korupčního jednání, vystavuje

---

¹²⁵ KARABEC, Z., NEČADA, V., VLACH, J. Trestní odpovědnost právnických osob – otevřený problém. Trestní právo, 2007. č. 4, s. 7.

¹²⁶ Sapin II compliance guide. Dostupné z: <https://www.business-anti-corruption.com/compliance-quick-guides/sapin-ii-compliance-guide>

i možnosti pokuty uložené touto agenturou. Tato pokuta se může vyšplhat až do výše 1 milionu Euro, a tudíž výrazně zasáhnout do fungování právnické osoby.¹²⁷

8.7 Sankce

Článek 131-37 code pénal uvádí sankci pokuty, která může být uložena právnické osobě v případě, kdy byla uznána trestně odpovědná ze spáchání trestného činu. Uložená pokuta, může být zvýšena až na pětinasobek částky, která může být uložena fyzickým osobám. Pokud ustanovení zákona pro fyzickou osobu nestanovuje žádnou částku, činí pokuta právnické osoby až 1 milion Euro.¹²⁸

Článek 131-37 code pénal dále odkazuje na články 131-39 a 131-39-2 code pénal, v kterých jsou uvedeny další sankce, které je možné uložit právnické osobě, pokud tak stanoví zákon. Sankcemi uvedenými v článku 131-39 code pénal jsou konkrétně zrušení právnické osoby, zákaz činnosti, soudní dohled, uzavření budov používaných pro podnikání, zákaz účastnit se výběrových řízení na veřejné zakázky, zákaz vystavovat šeky, zabavení věci a zveřejnění rozsudku ve veřejných sdělovacích prostředcích. V druhé větě tohoto článku najdeme vyjmenované výjimky právnických osob, kterým některé z těchto trestů nelze uložit. Sankce zrušení právnické osoby, zákaz činnosti a soudní dohled nelze např. uložit politickým stranám a hnutím. Na druhou stranu odborovým organizacím nelze uložit pouze sankci zrušení právnické osoby.

Většinu výše zmíněných sankcí český právní řád zná a umožňuje jejich uložení. Článek 131-39 code pénal však předpokládá i tresty, které český právní řád nezná a možná by bylo dobré uvažovat o jejich zavedení. Jedná se například o sankci soudního dohledu nad právnickou osobou a to až po dobu pěti let. Tento druh trest považuji za velmi užitečný, protože se jeho pomocí naplňuje jeden z hlavních účelů trestu, a to konkrétně jeho výchovný charakter, který má vést právnickou osobu k vedení řádného života.

---

¹²⁷ LOI n° 2016-1691 du 9 décembre 2016 relative à la transparence, à la lutte contre la corruption et à la modernisation de la vie économique. Dostupné z:

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000033558528&categorieLien=id>

¹²⁸ viz code pénal art. 131-38. Dostupné z:

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>

Další podobnou sankci zavádí zákon SAPIN II., který umožňuje právnické osobě uložit povinnost podřídit se pod kontrolu Francouzské protikorupční agentury, a to na dobu až pět let. Tento trest zároveň obsahuje povinnost právnické osoby zavést některá opatření týkající se compliance programu a zprůhlednění struktury společnosti. Konkrétně se jedná o přijetí etického kodexu a vnitřní systém kontroly, který umožní odhalit porušení etického kodexu. Dále je třeba vypracovat mapu rizik, která bude pravidelně aktualizována. Tato mapa slouží k identifikaci, analýze a způsobu řešení rizik spojených s korupčním jednáním. Mezi dalšími povinnostmi je i zavedení transparentních účetních postupů. Právnické osoby, kterým bude uložen tento trest, také mají povinnost zavést vzdělávací systém pro vedoucí pracovníky a pracovníky, kteří jsou nejvíce vystaveni riziku korupce. Poslední povinností je zavedení efektivního disciplinárního režimu umožňujícího sankcionovat zaměstnance právnické osoby v případě porušení etického kodexu právnické osoby. Tento trest se týká především trestné činnosti spojené s korupčním jednáním společnosti a jeho účelem je minimalizovat možnost jeho opakování. Určitě stojí za zvážení vytvoření podobné protikorupční agentury a trestu i u nás. Trest podřízení právnické osoby pod kontrolu protikorupční agentury jistě může pomoci k prevenci trestné činnosti a zavedení účinného compliance programu.

9. Závěr

Trestní odpovědnost právnických osob je v českém právním řádu zakotvena již po několik let, a i přesto to stále vzbuzuje debaty o její vhodnosti a způsobu, jímž je upravena. Historicky se nejedná o žádnou přelomovou myšlenku, jelikož trestní odpovědnost právnických osob můžeme dohledat už v dobách římské říše, a pak dále ve středověku. S nástupem absolutismu a osvícenství došlo k vymizení kolektivní trestní odpovědnosti a až do 20. století trestní řády znaly pouze individuální trestní odpovědnost.

Česká republika se pokusila zavést trestní odpovědnost právnických osob už v roce 2004, ale zákon o trestní odpovědnosti právnických osob nebyl přijat poslaneckou sněmovnou ČR. Ke druhému pokusu o přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob došlo v roce 2011. V té době byla Česká republika jednou z posledních zemí Evropy, ve které podobná právní úprava neexistovala. Takto pozdní přijetí zákona by se dalo považovat za znamení neefektivního fungování české legislativy, ale osobně v něm vidím spíše zdrženlivost českých zákonodárců. I když finální verze ZTOPO nebyla dokonalá, myslím, že v ní nalezneme inspiraci a zkušenosti přejaté z již přijatých zákonů o trestní odpovědnosti právnických osob v ostatních evropských zemích.

Za cíl diplomové práce jsem si vytyčil prozkoumání jednotlivých ustanovení hmotněprávní části ZTOPO. Práce je především zaměřena na nejpodstatnější ustanovení, na kterých je trestní odpovědnost právnických osob postavena. Zároveň se snažím upozornit na problematická a nejasná ustanovení, která ZTOPO bezpochyby obsahuje.

Důkaz, o jak diskutované a stále aktuální téma se jedná, můžeme vidět v počtu novelizací, kterými si ZTOPO během relativně krátké doby své účinnosti prošel. Do dnešního dne byl ZTOPO novelizován celkem osmkrát. Některé novelizace byly menší a jen technického rázu, ale například pátá novelizace provedená zákonem č. 183/2016 Sb, zavedla negativní výčet trestných činů, kterých se právnická osoba může dopustit a přidala možnost exkulpace právnické osoby za splnění určitých

podmínek. S velkým počtem novelizací ZTOPO souvisí i kritika, která se na tento zákon snesla, v podobě uspěchanosti, s kterou byl zákon přijat. Další kritika se snáší na počet novelizací, které jsou často považovány za nekoncepční, protože se zaměřují pouze na jednotlivá ustanovení zákona. Osobně se s touto kritikou ztotožňuji, ale zároveň si myslím, že ZTOPO trpěl svými nedostatky, které se díky novelizacím podařilo z větší části odstranit. Jako příklad nám může posloužit, již výše zmíněné zavedení negativního výčtu trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit. Stará úprava byla nepřesná, protože postrádala některé trestné činy, kterých se právnické osoby často dopouštějí. Přechod k téměř generální trestní odpovědnosti nepovažuji sice za šťastný, ale oproti předchozí úpravě to považuji za posun k lepšímu.

Možnost exkulpace právnické osoby považuji za velmi důležitou část ZTOPO. Jedná se o pojistku, která umožní exkulpací právnickým osobám, které se chovají zodpovědně, dodržují všechna předepsaná pravidla a zavedla předepsaná bezpečnostní opatření. V těchto případech považuji za rozumné, že vinu nese pouze fyzická osoba, která trestný čin spáchala. Zákon však v tomto ohledu postrádá přesnost, protože neposkytuje právnickým osobám žádný vzor, podle kterého by měly postupovat, pokud se chtějí zbavit trestní odpovědnosti. Existuje sice metodika státního zastupitelství, ale ta se dá těžko považovat za dostačující zdroj informací. V tomto ohledu se mi zdá rozumný přístup zavedený ve Francii, kde na zavedení a dodržování předepsaných opatření týkající se korupce, dohlíží specializovaná agentura. Považuji za vhodné, aby se o vytvoření podobné instituce uvažovalo i v našem prostředí. Podobný krok by určitě přispěl k jistotě a vnesl by řád do compliance programů a možnosti exkulpace právnických osob. Dalším přínosem, který lze očekávat po vytvoření podobné instituce, by byla možnost uložení trestu podřízení právnické osoby pod tento dozorový orgán. Toto podřízení by bylo pouze na dobu zavedení účinného a funkčního compliance programu, tak aby byla omezena možnost páčání trestné činnosti.

Ve své diplomové práci se nezaměřuji pouze na českou právní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob, ale snažím se o přiblížení a komparaci s francouzskou právní úpravou. Trestní odpovědnost právnických osob ve Francii má dlouhou historii, která sahá až k Ludvíkovi XIV. V 19. století byla Francie jednou z prvních evropských zemí, která přijala trestní odpovědnost právnických osob. Oproti české úpravě

se vyznačuje určitými odlišnostmi. Ať už se jedná o způsob úpravy, kdy trestní odpovědnost právnických osob je obsažena v code penal a ne v samostatném zákoně, jak je to v České republice. Dále i výčet sankcí, které lze právnické osobě uložit je širší a dalo by se říci účinnější. Myslím si, že by bylo dobré i v Čechách zavést například trest soudního dohledu, který by právnické osobě pomohl s nápravou a případným zavedením fungujícího compliance programu.

Do budoucna by bylo možná zapotřebí i zlepšit ukládání sankcí právnickým osobám, protože jak jsem ukázal na příkladech, ne vždy soudy postupují v intenci zákona. Často dochází k uložení trestu právnické osobě prostřednictvím trestního příkazu, kterým však lze uložit trest pouze do určité výše, kterou soudy nerespektují. Další pochybení můžeme hledat v soudem uložených peněžitých trestech, kdy celková částka, kterou má právnická osoba zaplatit je nižší než škoda, kterou způsobila. Tyto pochybení se dozajista netýkají pouze ukládání sankcí právnickým osobám, ale bylo by dobré se na tuto problematiku zaměřit a pokusit se o její vymýcení.

Závěrem bych rád upozornil na fakt, že ZTOPO je účinný relativně krátkou dobu a počet stíhaných právnických osob se každým rokem zvyšuje. Pokračování tohoto trendu lze předpokládat i v budoucnosti a mohl by odhalit další problematická místa tohoto zákona. Trestní odpovědnost právnických osob je bezpochyby zajímavým tématem, které se neustále rozvíjí a bude zajímavé sledovat další vývoj tohoto odvětví trestního práva.

Seznam použitých zkratk

ZTOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
Sp. zn.	Spisová značka
Např.	Například
MajČR	Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-Operation and Development)

Seznam použité literatury a pramenů

Česká a slovenská literatura

- Šámal, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012.
- Bohuslav, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.
- Musil, J. *Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání*. Musil, J., Vanduchová, M. a kol. Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998.
- Beran, K. *Pojem osoby v právu*. Praha: Leges, 2012.
- Jelínek, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007.
- Vindra, J. Pergl, R. *Přičítání*. In *Trestní právo*, Praha: C.H.Beck, 2011.
- Forejt, P., P. Habarta a L. Třešlová. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde Praha, 2012.
- Jelínek, J. a kolektiv: *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges.
- Šámal, P. *Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. Acta Universitatis Brunensis, Iuridica.
- Forejt, P., Petr H. a Tres, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem*. Vyd. 1. Praha: Linde Praha, 2012.
- Karabec, Z., Nečada, V., Vlach, J. *Trestní odpovědnost právnických osob – otevřený problém*. Trestní právo, 2007.

Zahraniční literatura

- Wells, C., *Corporation and Criminal Responsibility*. 2 vyd. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Lazerges, Ch., *La participation criminelle*, in *Réflexions sur le nouveau code pénal*, Pedone, 1995.
- Dreyer, E., *Droit pénal général*, LexisNexis SA, 2016. Paris.
- Hermann, J., *Le juge pénal, juge ordinaire de l'administration?*, Pedone, 1998.

- Matsopoulou, H., *Extension de l'imputabilité des personnes morales*, in Dix ans apres la réforme d 1994, Cujas, coll. ISC de Poitiers, 2005/24.
- Roujou de Boubée, G., *La Responsabilité pénale des personnes morales*, in Mél. Decocq, Litec, 2004

Internetové zdroje

- Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, volební období 2002 – 2006, Sněmovní tisk č.745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva. Dostupné z <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0>
- Druhý protokol k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství, vypracovaný na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii. Čl. 4 odst. 1. Dostupné z [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:41997A0719\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:41997A0719(02))
- JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie. 20.10.2014. Dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnicky-ch-osob>
- GVOZDEK, F. Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Bulletin advokacie. 26.12.2016. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnicky-ch-osob>
- JELÍNEK, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie. 30.04.2017. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnicky-ch-osob#ftn5>
- ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost právnické osoby založená na přičitatelnosti trestného činu. Bulletin advokacie. 1.12.2016. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/trestni-odpovednost-pravnicke-osoby-zalozena-na-pricitatelnosti-trestneho-cinu?browser=mobi>
- Parlament České Republiky, Poslanecká sněmovna. Sněmovní tisk č. 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>
- JELÍNEK, J. KONCEPCE TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB*. Dostupné z: <https://www.prf.cuni.cz/res/dwe-files/1404055816.pdf>

- *Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce – aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (verze pro veřejnost).* Vydané 29.11.2016. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/1800-pi-stihani-pravnickych-osob-pome-statnim-zastupcm-nova-metodika>
- *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.* Dostupné z: http://www.nsz.cz/images/stories/PDF/Soubory_ke_stazeni/1_SL_141_2017_Aplikace_8_odst.5_ZTOPO.pdf
- *Kodex správy a řízení společností založený na Principech OECD.* Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/archiv/transformacni-institute/agenda-byvaleho-fnm/sprava-majetku/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-corpor/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-zaloze-14620>
- *Aktualizovaná zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. – k 30. 6. 2017.* Dostupné z : <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zvlatni-zpravy>
- TIBITANZLOVÁ, A. *Sankcionování právnických osob a praxe českých trestních soudů.* 7.11.2016. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/sankcionovani-pravnickych-osob-a-praxe-ceskych-trestnich-soudu?browser=mobi>
- TIBITANZLOVÁ, A. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: pohled na sankcionování právnických osob v praxi českých soudů.* 25. 8. 2015. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim-pohled-na-sankcionovani-pravnickych-osob-v-praxi-ceskych-soudu-98726.html?mail>
- Pop, A. I. *Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence*, s. 9. Dostupné z: http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf (27. 3. 2018).
- Cass. Civ., 28. Janvier 1954. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?idTexte=JURITEXT000006953231>
- Code de commerce. Čl. L. 245-16, L. 241-9. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379>

- Code pénal art. 223-152, 314-7. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>
- Sapin II compliance guide. Dostupné z: <https://www.business-anti-corruption.com/compliance-quick-guides/sapin-ii-compliance-guide>
- LOI n° 2016-1691 du 9 décembre 2016 relative à la transparence, à la lutte contre la corruption et à la modernisation de la vie économique. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000033558528&categorieLien=id>

Judikatura

- Rozhodnutí Městského soudu v Brně ze dne 31. 5. 2013, sp. zn. 10 T 87/2013
  - Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 20. 2. 2014, sp. zn. 61T 13/2013
  - Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 11. 2011, sp. zn. Cdo 1617/2009
  - Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 29 T 7/2014
  - Rozhodnutí Okresního soudu v Třebíči ze dne 14. 7. 2015, sp. zn. 3 T 60/2015
  - Rozhodnutí Okresního soudu v Benešově ze dne 10. 2. 2014, sp. zn. 1 T 158/2013
  - Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 3 T 19/2013
  - Rozhodnutí Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 17. 10. 2014, sp. zn. 2 T 131/2014
  - Rozhodnutí Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 25. 3. 2014, č. j. 4 T 30/2014
- 8023

Abstrakt

Autor této práce se zabývá problematikou trestní odpovědnosti právnických osob a zaměřuje se především na analýzu nejdůležitějších hmotněprávních ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen ZTOPO), který vstoupil v účinnost dne 1. 1. 2012. I po šesti letech, kdy je tento zákon účinný, se jedná o stále diskutované a aktuální téma. Tuto skutečnost dokládá fakt, že zákon prošel od data své účinnosti celkem devíti novelizacemi. Tato práce si klade za cíl podat ucelený stručný pohled na problematiku trestní odpovědnosti právnických osob a zároveň se snaží zachytit nejdůležitější změny, ke kterým díky novelizacím došlo. Diplomová práce je rozdělena do pěti částí. V první se autor věnuje historickému vývoji trestní odpovědnosti právnických osob a zároveň je v této části zachycena i cesta k přijetí ZTOPO. Jádrem této práce je druhá a třetí část. V druhé autor analyzuje úpravu přičitatelnosti a samotnou konstrukci trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. Součástí této části je i rozsah kriminalizace jednání právnických osob. Třetí část diplomové práce se zabývá možností vyvinění právnické osoby pomocí tzv. compliance programů. V práci jsou analyzována jednotlivá opatření, která mohou mít za následek exkulpaci právnické osoby a s tím související soudní judikatura. Ve čtvrté části autor analyzuje sankce, které mohou být právnickým osobám za spáchání trestného činu uloženy. Kromě četnosti ukládání jednotlivých sankcí tato část obsahuje i dosavadní relevantní soudní judikaturu a upozorňuje na chyby při ukládání jednotlivých sankcí. Poslední část diplomové práce se věnuje právní úpravě trestní odpovědnosti právnických osob ve Francii a její komparaci s českou právní úpravou. V návaznosti na to jsou obsahem práce i návrhy de lege ferenda.

Abstrakt

The author of this thesis discusses the subject of criminal liability of legal persons and focuses primarily on the analysis of the most important substantive provisions of the Act. No. 418/2011 coll., which describe criminal liability of legal entities and proceedings against them (hereinafter ZTOPO) and entered into force on 1st January 2012. This act is still well-discussed and current even after 6 years of being in force, which can be seen by the number of amendments done to it since it became effective. This thesis aims to offer a comprehensive overview of the issue of criminal liability of legal persons and at the same time tries to capture the most important changes that have been made due to these 9 amendments. The thesis is divided into five parts. In the first part, the author deals with the historical background of criminal liability of legal persons. This part also contains path to the adoption of ZTOPO. The second and the third parts are the core of this paper. In the second part, the author analyses the imputability and the structure of criminal liability of legal entities in the Czech Republic. One part of this section is dedicated to the scope of criminalization of legal entities. The third part of the thesis deals with the possibility of legal entity to be exculpated through the so-called compliance programs. The thesis analyses the individual measures that may result in the expulsion of legal entities and the related court case law. In the fourth part, the author analyses the sanctions that may be imposed upon legal person in the case of commitment of a criminal offense. In this section the frequency of imposing individual sanctions and relevant law cases and errors in the law procedures is being discussed. The last part of the master thesis deals with legal regulation of criminal liability of legal entities in France and its comparison with the Czech legislation. Part of this section is dedicated to the proposals *de lege ferenda*.

Klíčová slova, key words

trestní odpovědnost, trestní právo, právnická osoba, ZTOPO, compliance program

criminal liability, criminal law, legal entity, ZTOPO, compliance program